ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN

EN

MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIE

OVER

1871.

Zamengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium Willem III en van de Inspecteurs van het lager onderwijs in Nederlandsch-Indie.

BATAVIA. — LANDSDRUKKERIJ. — 1873.

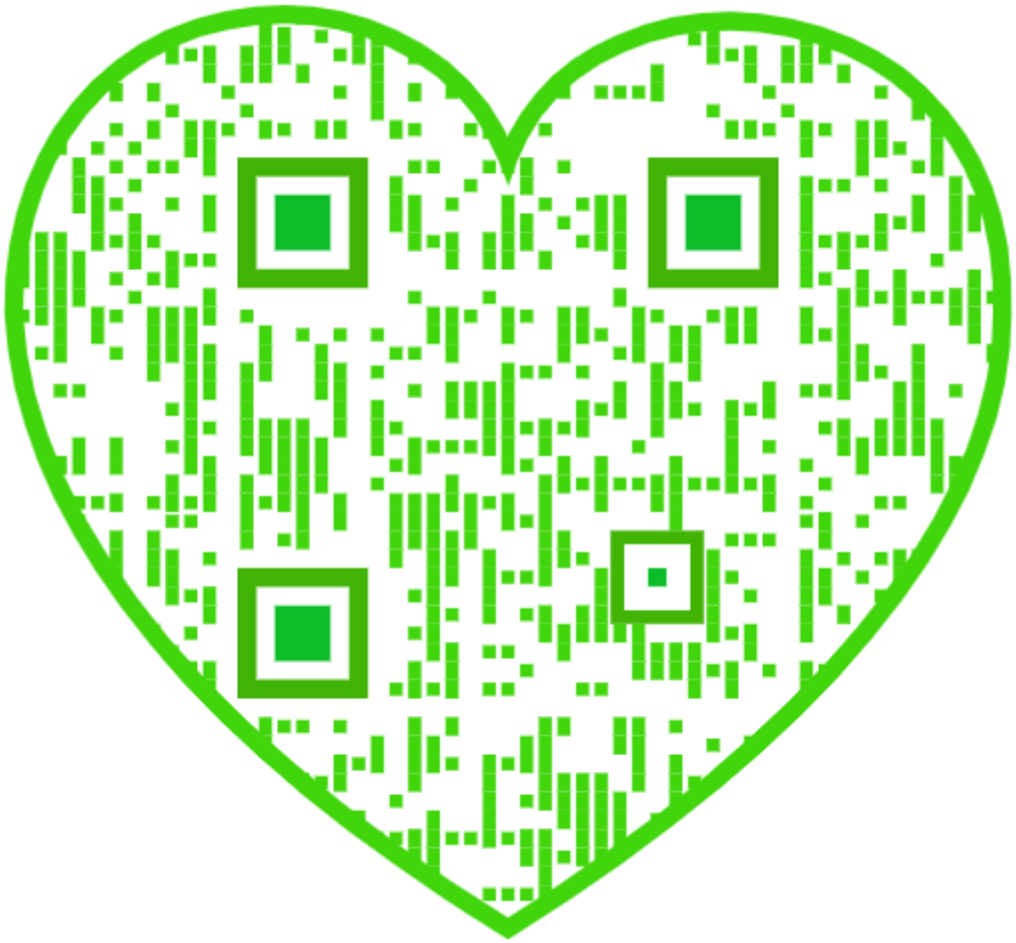

INHOUD.

A. MIDDELBAAR ONDERWIJS.

GYMNASIUM WILLEM III.

Bladz.

Collegie van curatoren 2
Personeel 3
Leerlingen 4
Onderwijs en opvoeding 10
Bezoek van den 1sten Koning van Siam 12
Huishouding en financiën 13
Gebouwen 14

B. LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1. *Organisatie. Algemeene bijzonderheden* 16
Schooluren. 19
§ 2. *Toezigt op het lager onderwijs* 22
§ 3. *Acten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs* 23
§ 4. *Getal en aard der scholen* 26
§ 5. *Omvang en toestand van het lager onderwijs* . . 32
Lezen 35
Schrijven 36
Rekenen . . . . . —

Vormleer 37
Nederlandsche taal . . . . . —
Aardrijkskunde . . . . . —
Geschiedenis 38
Kennis der natuur . . . . . —
Zang . . . . . —
Beginselen van de kennis der levende talen . . —
Teekenen 39
Gymnastiek . . . . . —
Handwerken voor meisjes . . . . . —
§ 6. *Onderwijzend personeel* 40
§ 7. *Getal, aard, enz. der leerlingen* 53
§ 8. *Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen* 56
§ 9 *Kosten van het openbare lager onderwijs* . . . 58

A. MIDDELBAAR ONDERWIJS.

GYMNASIUM WILLEM III.

(VERSLAG VAN HET SCHOOLJAAR VAN 1 OCTOBER 1870 TOT ULTIMO SEPTEMBER 1871.)

Het schooljaar 1870/71, het vierde waarin het Gymnasium Willem III op zijne nieuwe grondslagen bleef voortwerken, ving voor beide afdeelingen der inrigting onder zeer gunstige omstandigheden aan, doch beantwoordde in zijn loop niet aan de goede verwachtingen, die daarvan aanvankelijk gekoesterd werden.

Waren bij het openen van den cursus alle leeraren aanwezig, behoudens een der nieuw benoemden, die eerst op 28 October zijne functien aanvaardde, alras zagen verschillende hunner zich door ongesteldheid aangetast, waardoor meermalen naauwelijks de helft van het personeel in staat was dienst te doen.

Een viertal der leeraren zag zich genoopt wegens ziekte binnenlandsch verlof van langeren of korteren duur aan te

vragen, waarop voor twee hunner een buitenlandsch verlof tot herstel van gezondheid moest volgen.

Dat een en ander een nadeeligen invloed op den gang van het onderwijs heeft uitgeoefend, behoeft geen betoog: dat die invloed zich echter slechts in geringe mate heeft doen gevoelen, moet worden toegeschreven aan den onvermoeiden ijver en de inspanning van den Directeur en de overblijvende leeraren, die zich steeds beijverden, voor zooveel hunne krachten maar toelieten, ook de taak der afwezigen te vervullen.

Door de benoeming van de twee nieuwe leeraren, waarvan in het vorig verslag werd melding gemaakt, werd het mogelijk de talrijke tweede klasse der hoogere burgerschool » afdeeling A" te splitsen in twee afdeelingen, welke splitsing goed gewerkt heeft.

Collegie van Curatoren.

Aan hetzelve ontviel een zijner leden, de heer Jhr. Mr. *F. Junius van Hemert*, die op verzoek zijn eervol ontslag bekwam, onder dankbetuiging voor de vele en goede diensten door hem als lid en voorzitter van het collegie bewezen (1), en op voordragt van het collegie door den heer Mr. *J. van Gennep*, oud-lid van het collegie, werd vervangen (2).

Gebruik makende van de door de Regering aan hetzelve gelaten bevoegdheid, koos het collegie zich tot voorzitter Mr. *H. D. Levyssohn Norman*.

---

(1) Gouvernements besluit 8 Januarij 1871, no. 7.

(2) » » 13 April » » 29.

De aangelegenheden, waaromtrent het collegie zich door de Regering in het belang der inrigting geraadpleegd zag, of door hetzelve aan de Regering voorstellen werden gedaan, betroffen o. a. de voorregten toe te kennen aan de getuigschriften van een voldoend afgelegd examen aan eene hoogere burgerschool in *Nederlandsch-Indie*, de vaststelling van een algemeen reglement op het eindexamen aan eene hoogere burgerschool in *Nederlandsch-Indie* en de bepalingen in *Nederlandsch-Indie* op het middelbaar onderwijs uit te vaardigen.

Personeel.

Zoo als boven is vermeld, zagen twee der leeraren zich genoopt een buitenlandsch verlof aan te vragen tot herstel van gezondheid. De eerste hunner was Mr. *J. J. de Graaff*, leeraar in de Indische taal-, land- en volkenkunde, die in Maart 1871 naar *Nederland* vertrok (1).

In afwachting eener definitieve voorziening in de daardoor ontstane vacature, waartoe de alhier aangewende pogingen niet tot een' gunstigen uitslag leidden, en waarvoor van Regeringswege de tusschenkomst van den Minister van Kolonien werd ingeroepen, werd door de Regering magtiging verleend, om het geven der lessen in de Staats-instellingen van *Nederlandsch-Indie* op te dragen aan den heer Dr. *J. J. van Limburg Brouwer*, destijds 1e kommies bij het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid (2), en

(1) Gouvernements besluit van 23 Maart 1871, no. 19.— De verdienstelijke leeraar overleed kort na zijn vertrek.

(2) Gouvernements besluit van 29 April 1871, no. 1.

die in de godsdienstige wetten, volksinstellingen en gebruiken in *Nederlandsch-Indie* aan den heer Mr. *L. W. C. van den Berg*, destijds 1e kommies bij het Departement van Binnenlandsch Bestuur (1).

De tweede was de leeraar in de wis- en natuurkunde bij de afdeeling hoogere burgerschool *F. L. van Ruijven* (2), tot wiens vervanging op het eind van den cursus, ingevolge van de Regering verkregen magtiging, gedeeltelijk werd voorzien door het geven der lessen in de wiskunde tijdelijk op te dragen aan den heer *H. C. van Ruijven* (3), particulier onderwijzer alhier

Tot definitieve voorziening door uitzending van een leeraar uit *Nederland*, werd mede een voorstel aan de Regering gedaan.

De geneesheer der inrigting Dr. *C. E. Löbell* verzocht, wegens vertrek naar *Europa*, zijn ontslag als zoodanig en werd vervangen door Dr. *C. L. van der Burg*.

Het geven der lessen in den wapenhandel werd opgedragen aan den heer *C. A. Valk*, hulponderwijzer aan de openbare tweede lagere school te *Batavia*, daartoe bevoegd, blijkens eene acte van middelbaar onderwijs in de gymnastiek.

Leerlingen.

Ook in dezen cursus was de mutatie onder de leerlingen der inrigting weder zeer groot.

---

(1) Gouvernements besluit van 9 Mei 1871, no. 21.

(2) » » » 9 Junij 1871, no. 32.

(3) » » » 13 September 1871, no. 14.

Het aantal leerlingen der hoogere burgerschool, dat op 1 October 1870, blijkens het vorig jaarverslag, 114 bedroeg, werd in den loop van den cursus met 7 vermeerderd, doch met 51 verminderd.

Bijgekomen zijn:

2 die uit *Nederland* gekomen zijn en krachtens art. 14 van het reglement tusschentijds toelatings-examen aflegden:

1 uit *Nederlandsch-Indie*, die in September 1870 niet aan het toelatings-examen kon deelnemen en verlof bekomen had, dit tusschentijds af te leggen;

3 oud-leerlingen, die terugkeerden;

1 oud-leerling, die zich voor enkele lessen liet inschrijven:

De inrigting verlieten:

5 wegens vertrek naar *Europa*;

3 wegens zwakke gezondheid;

8 met het doel om in den handel of op een der gouvernements bureaux geplaatst te worden;

2 tijdelijk met het voornemen om later terug te keeren;

3 om elders hunne studien voort te zetten;

8 na goed afgelegd groot ambtenaars-examen, gedeelte A (September 1871).

Aan het eind van het schooljaar 1870—1871 telde dus de hoogere burgerschool 89 oud-leerlingen, die alle lessen volgen en 1 die slechts enkele lessen bijwoont.

Gedurende den loop van den cursus waren deze op de volgende wijze in de verschillende klassen verdeeld.

KLASSEN.	1 October 1870.	1 November.	1 December.	1 Januarij 1871.	1 Februarij.	1 Maart.	1 April.	1 Mei.	1 Junij.	1 Julij.	1 Augustus.	1 September.	30 September.
1°. studiejaar	42	45	44	39	39	39	39	39	39	38	38	38	38
2°. Idem	32	32	32	33	33	33	32	32	32	32	32	32	26
3°. Idem	21	22	22	21	21	21	20	19	19	19	19	19	17
4°. Idem	11	11	11	11	11	11	10	10	10	8	8	8	8
5°. Idem	8	8	8	10	10	10	9	9	9	10	10	10	1
Totaal. . . .	114	116	117	114	114	114	110	109	109	107	107	107	90

De leerlingen voor enkele lessen zijn bij die van het 5de studiejaar gevoegd.

Op 1 October 1871 werd dit getal vermeerderd door de terugkomst van een oud-leerling, die in den loop van den cursus de inrigting tijdelijk verlaten had.

De leerling voor enkele lessen verzocht weder als gewoon leerling te worden opgenomen, terwijl twee oud-leerlingen, die de inrigting reeds verlaten hadden, vergunning verzochten en verkregen, enkele lessen bij te wonen. Het aantal leerlingen klom daardoor tot 91 leerlingen voor alle en 2 voor enkele lessen.

Op 25 September en volgende dagen had het gewone openbare toelatings-examen voor de verschillende klassen der hoogere burgerschool plaats.

Van de 59 candidaten, die zich daartoe aangemeld hadden, namen 58 aan dit examen deel en wel 47 voor het 1ste en 11 voor het 2de studiejaar. Van de candidaten voor het 1ste studiejaar werden 22 toegelaten, van die voor het 2de studiejaar werden 3 in het 2de en 6 in het 1ste studiejaar geplaatst, zoodat in het geheel van de 58 candidaten 31 werden toegelaten. Een van hen maakte van de toelating geen gebruik.

Ten gevolge van deze aanzienlijke vermeerdering steeg het getal leerlingen der hoogere burgerschool op 1 October 1870 tot 121 voor alle en 2 voor enkele lessen. Daarvan waren 59 internen en 64 externen.

Blijkens het vorig verslag Telde de afdeeling » Taal-, land- en Volkenkunde van *Nederlandsch-Indie*" bij het begin van den cursus 12 leerlingen. In den loop van het schooljaar

werd dit aantal vermeerderd met 4, waarvan 3 oud-leerlingen der hoogere burgerschool. Daarentegen werden op verschillende tijdstippen afgeschreven 15 leerlingen, waarvan:

3 naar *Nederland* vertrokken, om te *Leiden* hunne studien voort te zetten:

10 zelfstandig hunne studien wenschten te vervolgen, en

2 aan het eind van den cursus de inrigting verlieten.

Van de 12 laatstgenoemden legden 8 in September en October 1871 met goed gevolg het gedeelte B van het groot ambtenaars-examen af. De cursus van deze afdeeling sluit dus met 1 leerling. De mutatie blijkt uit de volgende tabel:

KLASSEN.	1 October 1870.	1 November.	1 December.	1 Januarij 1871.	1 Februarij.	1 Maart.	1 April.	1 Mei.	1 Junij.	1 Julij.	1 Augustus.	1 September.	30 September.
1ste studiejaar. . .	9	10	11	7	7	7	2	2	1	1	1	1	0
2de idem . . .	3	5	3	4	4	4	6	6	6	2	2	2	1
	12	15	14	11	11	11	8	8	7	3	3	3	1

Op 1 October 1871 werden als leerlingen van deze afdeeling ingeschreven 5 oud-leerlingen der hoogere burgerschool, die in September 1871 het groot ambtenaars-examen, gedeelte A, hadden afgelegd:

1 oud-leerling der hoogere burgerschool, thans élève-tolk voor de Chinesche taal;

1 oud-leerling der hoogere burgerschool, die in September 1870 te *Batavia* het eind-examen voor de hoogere burgerscholen met 5 jarigen cursus afgelegd heeft; en

23 nieuwe leerlingen, waarvan 1 in September 1871 met goed gevolg examen A heeft afgelegd. De 22 overigen zijn op verschillende gouvernements-bureaux werkzaam. Daaronder bevinden zich nog 3 oud-leerlingen der inrigting.

Het aantal leerlingen van deze afdeeling klom dus op 1 October 1871 tot 31, waarvan 30 in het 1ste en 1 in het 2de studiejaar.

Bij het begin van den cursus 1871—1872 zijn de leerlingen van beide afdeelingen op de volgende wijze in de verschillende klassen verdeeld:

Afd. A.	1ste	studiejaar	44 leerlingen;
	2de	id.	34 »
	3de	id.	23 »
	4de	id.	13 »
	5de	id.	9 »
Afd. B.	1ste	id.	30 »
	2de	id.	1 »
		Totaal	154 leerlingen.

Evenals in het vorig jaarverslag kan een gunstig getuigenis worden afgelegd, omtrent het gedrag van de leerlingen der hoogere burgerschool gedurende dezen cursus. Ook van den ijver, waarmede zij zich op hunne studien hebben toegelegd, moet met lof gesproken worden. Jammer slechts, dat de vorderingen van vele leerlingen, tengevolge van de ongunstige omstandigheden, waarvan in het begin van dit verslag sprake is, niet beantwoord hebben aan de goede verwachtingen, die in het begin van den cursus daarvan gekoesterd werden. Van de 97 leerlingen, welke de vier laagste klassen der hoogere burgerschool uitmaakten, namen 92 aan de overgangs-examens deel. Daarvan werden 56 onvoorwaardelijk en 24 voorwaardelijk tot hoogere klassen bevorderd. Van deze laatsten werden bij de herexamens twee afgewezen, zoodat in het geheel van de 97 leerlingen der vier laagste klassen 58 tot hoogere klassen overgingen of ongeveer 60 percent In het vorige schooljaar bedroeg dit ongeveer 66 percent.

Van de bibliotheek der leerlingen werd door hen een ijverig gebruik gemaakt.

De leeraren der afdeeling B roemen zeer den ijver, de studielust en de vorderingen, waardoor de leerlingen dezer afdeeling in den afgeloopen cursus zich kenmerkten.

De gezondheidstoestand der leerlingen was het geheele jaar door uitmuntend Geene besmettelijke ziekten kwamen voor.

Onderwijs en Opvoeding.

In September 1871 legden de volgende 8 leerlingen van

het 5de studiejaar der hoogere burgerschool met goeden uitslag het gedeelte A van het groot ambtenaars-examen af:

Straeter.
Hogenraad.
Stoll.
van Meeverden.
Bosch.
Weber.
Drossaers
Hogenraad.

In het gedeelte B van dit examen slaagden de volgende leerlingen van de afdeeling »Taal-, Land- en Volkenkunde van *Nederlandsch-Indie*":

G. L. Hilling.
L. Th. Maijer.
G. Roessingh van Iterson.
J. W. Mesman.
H. F. Adriaans.
F. K. W. van Cattenburch.
M. J. H. Luntzius, en
M. Stoll.

Zeven van hen legden een voldoend examen af in de Javaansche taal.

Zoowel deze uitkomsten, als hetgeen hiervoren omtrent den ijver en de vorderingen der leerlingen in de lagere klassen is opgemerkt, nopen tot de erkentenis, dat de gezamenlijke leeraren van beide afdeelingen met onverpoosden ijver hunne krachten en bekwaamheden gewijd hebben aan de hun toevertrouwde leerlingen, terwijl de goede geest, die blijkbaar gedurende den loop van den cursus onder

de leerlingen gehe rscht heeft, bewijst voor de goede wijze, waarop de opvoeders zich van hunne taak hebben gekweten.

Het collegie van curatoren geeft hun allen daarvoor gaarne den verdienden lof en brengt op nieuw dank en hulde aan den verdienstelijken directeur Dr. *Hoorweg*, voor zijne onverdeelde zorgen en toewijding aan het bestuur der inrigting gedurende den afgeloopen cursus.

Bezoek van den 1sten Koning van Siam.

Als eene verblijdende omstandigheid, en tengevolge waarvan een meermalen besproken denkbeeld tot verwezenlijking kwam, wordt vermeld het bezoek, aan de inrigting gebragt door den 1sten Koning van *Siam* tijdens Hoogstdeszelfs verblijf alhier.

Noopte belangstelling in en zucht om kennis te nemen van al wat goed en navolgenswaardig in *Nederlandsch-Indie* gevonden wordt, den jongen vorst tot een bezoek aan het Gymnasium, de daarbij verkregen indrukken en opgedane ervaring omtrent het degelijke en doeltreffende der inrigting deden bij Z. M. het verlangen ontstaan een blijvend bewijs te geven van zijne hooge ingenomenheid met de instelling.

Aan dit denkbeeld werd door den Koning uitvoering gegeven door het schenken aan het Gymnasium van eene som van tien duizend gulden, om daaruit een beurs te vormen, waaruit de kosten van opvoeding en onderwijs bij het Gymnasium van den zoon van een verdienstelijken landsdienaar zouden worden bestreden.

Nadat tot aanname en beheer door het collegie, van gezegd

bedrag de magtiging der Regering was ontvangen (1), de beurs gevormd en tot beheer en toezigt daarvan eene commissie was benoemd, werd, na oproeping der reflectanten op het genot der beurs, een der beste leerlingen van het Gymnasium daarvoor aangewezen.

Huishouding en Financiën.

De eigenlijke huishouding leverde geene moeijelijkheden op. De leveranciers voldeden goed aan hunne verpligtingen. De voeding der leerlingen was goed en voldoende.

In het begin van den cursus werd het materieel der inrigting zeer vermeerderd door de levering van noodzakelijk meubilair, vooral voor de localen, welke voor het natuur- en scheikundig onderwijs zijn afgezonderd.

De bergruimte voor instrumenten en chemicalien werd door het bijleveren van de noodige kasten vergroot. Het schoollocaal voor de natuurkunde werd van zuurkasten, demonstratietafels, dat voor de scheikunde van een experimenteertafel voorzien. Het scheikundig laboratorium werd uitgebreid en van het noodige meubilair voorzien, zoodat thans 28 leerlingen zich te gelijkertijd met de beoefening der practische scheikunde kunnen bezig houden.

In de teekenzaal werden geplaatst een expositietafel en doelmatige teekentafels, voor de bibliotheek werden de noodige kasten geleverd, terwijl de beide wachtkamers der leeraren eenvoudig doch passend gemeubileerd werden. Ook de gymnastiekloods werd van verschillende nieuwe werktuigen voorzien.

---

(1) Gouvernements besluit van 25 Mei 1871, no. 48.

De verzamelingen der inrigting werden met zorg onderhouden. De verzameling voor het onderwijs in de dierkunde werd door aankoop verrijkt met een groot aantal geraamten en gedeelten daarvan van dieren van verschillende klassen. Talrijk waren ook de geschenken voor deze verzameling, welke van verschillende personen ontvangen werden. Voor het onderwijs in de waren-kennis kwam de hoogere burgerschool in het bezit van eene verzameling monsters koffij, suiker, enz., een geschenk van de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij.

Van de in *Nederland* bestelde physische en chemische instrumenten, waarvan reeds in de beide vorige jaarverslagen sprake was, werd aan het eind van den cursus een gedeelte ontvangen.

De bibliotheek der inrigting werd zeer uitgebreid gedeeltelijk door aankoop, gedeeltelijk door geschenken van het Gouvernement.

De catalogussen van de verschillende verzamelingen zijn gedeeltelijk gereed, gedeeltelijk nog in bewerking. Het eerste geldt van den catalogus der mineralogische en geologische verzamelingen en van dien der bibliotheek.

In dezen cursus bedroegen de uitgaven *f* 161227.16 en de inkomsten *f* 46930, zoodat de inrigting den Lande te staan kwam op *f* 114297.16 (1).

Gebouwen.

De gebouwen der inrigting werden door het Departement van Openbare Werken goed onderhouden. Verschillende plannen

(1) Waaronder niet begrepen zijn de kosten van onderhoud der gebouwen.

tot verbetering, zooals het leggen van rails voor de demonstratietafels in de zaal voor natuurkunde, de waterleiding voor het scheikundig laboratorium, de uitbouwing van de vergaderzaal van het collegie van curatoren, het herstellen van de boven buitengalerij van het hoofdgebouw, het bouwen van een muur in plaats van den bamboezen pagger, die de bijgebouwen der Directeurs woning afscheidt van de inrigting, de nieuw geprojecteerde muziek- en teekenzalen, zijn in behandeling, of wachten op spoedige uitvoering.

B. LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZE GELIJKGESTELDEN.

§ 1. Organisatie.

Algemeene bijzonderheden.

De bepalingen op het lager onderwijs voor Europeanen en met deze gelijkgestelden in *Nederlandsch-Indie* blijken in de toepassing aan de verwachtingen te voldoen. Evenwel zijn daarin eenige wijzigingen noodig geoordeeld.

De ondervinding had aangetoond, dat het getal onderwijzers in verhouding tot dat der leerlingen ongunstig was. Ook was gebleken, dat het voor de inspecteurs ondoenlijk was, elke school tweemaal 's jaars te bezoeken.

Daarom werden, krachtens magtiging des Konings, bij Staatsblad 1871 no. 224, de artikelen 15 en 43 van het reglement in Staatsblad 1868 no. 81, in volgender voege gewijzigd:

»Art. 15. Wanneer het getal leerlingen op eene school op den duur meer dan 25 bedraagt, wordt de hoofdonderwijzer bijgestaan door *één* hulponderwijzer; meer dan 60 door *twee* hulponderwijzers; meer dan 100 door *drie* hulponderwijzers: terwijl bij verdere toename op elke 50 leerlingen meer, *één* hulponderwijzer meer wordt aangesteld.

Naarmate zij beschikbaar zijn, kunnen kweekelingen worden aangesteld, voor het geval hulponderwijzers ontbreken.

Art. 43. De inspecteurs zorgen voortdurend bekend te blijven met den toestand van het onderwijs in hun ressort; zij bezoeken alle scholen in hun ressort eenmaal 's jaars, met uitzondering van de scholen op hunne standplaatsen, welke zij zoo dikwijls bezoeken, als de belangen van het onderwijs dit medebrengen, en behoudens hunne verpligting om met voorkennis van den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs, ook andere scholen, waarvoor dit noodig wordt geacht, voor een tweede maal te bezoeken.

Zij houden van dat schoolbezoek naauwkeurig aanteekening; zorgen, dat de verordeningen op het lager onderwijs stipt nagekomen worden; verstrekken aan den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs, alle inlichtingen, die hij verlangt, en geven hem kennis van al wat hun bij het schoolbezoek belangrijks is voorgekomen; doen aan dezen de voorstellen, die zij in het belang van het onderwijs achten; behartigen de belangen der onderwijzers en verleenen hun de noodige hulp en medewerking, en gedragen zich overigens naar de bevelen, welke hun door den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs, worden gegeven.

De bijzondere voorwaarden voor benoembaarheid van onderwijzers in *Nederlandsch-Indie* (Staatsblad 1865, no. 52) werden bij het Koninklijk besluit, dd. 30 November 1870, no. 19 (Staatsblad 1871, no. 33), zoodanig gewijzigd, dat art. 3 thans wordt gelezen, als volgt:

» Aan de uitzending uit *Nederland* zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 800.— voor hen, die bestemd zijn om te worden

benoemd tot onderwijzers der 2de klasse, en van *f* 500.— voor hen, die bestemd zijn om benoemd te worden tot onderwijzers der *derde* klasse;

b. een voorloopig tractement, ingaande met den dag van aankomst te *Batavia*, ten bedrage van *f* 150 's maands, voor hen, die bestemd zijn om te worden benoemd tot onderwijzers der *tweede* klasse en van *f* 100 's maands voor hen, die bestemd zijn om te worden benoemd tot onderwijzers der *derde* klasse;

c. overtogt naar *Batavia* voor rekening van den lande, als passagier der 1ste klasse op den gebruikelijken voet.

Gehuwden genieten vrijen overtogt op denzelfden voet voor hunne echtgenooten en kinderen, wanneer deze hen op de reis vergezellen".

Verder werden in het belang van het onderwijs de volgende Regerings beschikkingen genomen:

a. het besluit van 19 Augustus 1871, no. 9 (Staatsblad no. 115), waarbij als beginsel is vastgesteld, dat eene acte van bekwaamheid in de beginselen van de Fransche taal in den vervolge een onmisbaar vereischte zal zijn, om aan het hoofd eener openbare *eerste* lagere school te worden geplaatst, en dat het bezit van zoodanige acte, voor zoover mogelijk, ook zal worden gevorderd van de eerste hulponderwijzers aan die scholen;

b. het besluit van 12 Januarij 1871, no. 2 (Staatsblad no. 6), waarbij, als een gevolg van de oprigting eener openbare lagere school te *Telok-Betong* (*Lampongsche Districten*), met aanvulling van artikel 7 van het besluit van 7 Julij 1868, no. 6 (Staatsblad no. 82),

is bepaald, dat de genoemde residentie behoort tot de eerste inspectie-afdeeling voor het lager onderwijs in *Nederlandsch-Indie.*

Wijders is bij missive van den 1sten Gouvernements Secretaris, dd. 26 Januarij 1871, no. 159, aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid medegedeeld, dat voor plaatsen gelegen in de Bezittingen buiten *Java* en *Madura*, waar 15 kinderen aanwezig zijn, die in de termen vallen van lager onderwijs te ontvangen, voorstellen tot oprigting van openbare lagere scholen kunnen worden gedaan, terwijl op hoofdplaatsen van gewesten zelfs voor een minder aantal kinderen dergelijke scholen kunnen worden geopend, indien de behoefte daaraan op aannemelijke gronden kan worden aangetoond.

Schooluren.

Door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid werd met toepassing van de 2de alinea van artikel 8 van het reglement in Staatsblad 1868, no. 82, wijziging gebragt in de schooluren voor de scholen te *Samarang*, *Salatiga*, *Bonthain*, *Japara*, *Malang* en *Bezoeki*, zoodat in stede van 's morgens half 8 tot 11 ure en 's namiddags van 2 tot 4 ure, op die plaatsen thans school gehouden wordt van 's morgens 7 tot 9 ure en van half 10 tot 1 ure.

Aangezien vele kinderen ter school gezonden worden, die nog niets dan Maleisch spreken en te huis niet of althans weinig Hollandsch hooren spreken, kunnen goede bewaar-

scholen, strekkende om het kind reeds op zeer jeugdigen leeftijd aan den invloed van de huiselijke omgeving te onttrekken en het voor het eigenlijke onderwijs voor te bereiden, in *Nederlandsch-Indie* van bijzonder nut zijn. De inrigtingen van dien aard, welke er bestonden, zijn echter veel te gebrekkig, om er met eenigen grond goede resultaten van te kunnen verwachten

De Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid heeft uit dien hoofde aan de plaatselijke schoolcommissiën eene circulaire gerigt, waarbij op het groote nut van goede bewaarscholen wordt gewezen, en de commissiën worden uitgenoodigd, om tot verbetering en uitbreiding van deze belangrijke zaak mede te werken, door alle haar ten dienste staande middelen, ook door de belangstelling der onderwijzers voor deze zaak op te wekken.

Als een gevolg van deze circulaire kwamen volgens berigt van den inspecteur in de 1ste afdeeling in het jaar 1871 te *Batavia* twee bewaarscholen tot stand, de eene ten huize van een particulier, waar een twaalftal kinderen van 3 tot 7 jaren, voor de helft jongens, met goed succes volgens de methode van *Fröbel* onderwezen worden door eene daartoe in *Nederland* opgeleide onderwijzeres; de tweede, sedert kort een onderdeel uitmakende van het instituut van mejufvrouw *Vrancken*, (het Ursulinen-gesticht).

Bovendien heeft de directeur van eene talrijke bijzondere school te *Batavia* eene voor het vak opgeleide onderwijzeres uit *Nederland* ontboden, om eene proef te nemen met eene bewaarschool als voorbereiding van de laagste klasse zijner inrigting.

Ook te *Samarang* is door de geestelijke zusters aldaar

op primo September 1871 eene bewaarschool geopend; het onderwijs bepaalt zich aldaar tot het ontwikkelen van het kind, door middel van het spreken van de Nederlandsche taal, het aanleeren van versjes en van gepaste spelen.

De normaalschool van hulponderwijzers te *Batavia*, waarvan de oprigting in het laatste verslag is medegedeeld, werd op den 3den Julij geopend en de lessen werden sedert geregeld voortgezet.

Volgens het bij 's Gouvernements besluit van 1 Januarij 1871, no. 6, vastgestelde reglement, is de inspecteur van het lager onderwijs in de 1ste afdeeling voorzitter in het bestuur dezer school. Tot verdere leden van het bestuur werden gekozen de heeren *H. J. Hardeman* en *K. L. Schouwenburg*, beiden leeraars van het Gymnasium Willem III, de eerste als secretaris, de tweede als penningmeester.

Als onderwijzers waren door den Gouverneur-Generaal aangewezen, behalve de twee genoemde leeraars, de heeren Dr. *C. de Gavere*, *S. E. Harthoorn*, *H. Meijl* en *F. L. van Ruijven*, allen leeraars aan het Gymnasium Willem III. Deze laatste wegens ziekte genoodzaakt nog vóór de opening der school naar *Nederland* te vertrekken, werd vervangen door den heer Dr. *N. Hoorweg*, directeur van het Gymnasium, die zich, op aanzoek van het bestuur, geheel belangloos beschikbaar stelde, tot dat naar wensch in de vacature zou kunnen worden voorzien.

De lessen worden dagelijks, des namiddags van 5 tot 7 ure gegeven. Zij werden geregeld bijgewoond door tien hulponderwijzers aan de openbare lagere scholen te *Batavia* en, ofschoon minder geregeld, door zeven particuliere hulp-

onderwijzers. Vier van de laatsten hebben zich echter nog in den loop van het jaar aan de lessen onttrokken.

De resultaten van het afgeloopen eerste halfjaar van den eersten tweejarigen cursus der normaalschool zijn bevredigend.

§ II. Toezigt op het lager Onderwijs.

De inspecteur van het lager onderwijs in de tweede afdeeling *W. Retgers* werd in November 1871 op zijn verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen, met behoud van regt op pensioen, en vervangen door den inspecteur in de derde afdeeling *J. M. Rosskopf*, in wiens plaats werd benoemd de hoofdkommies *H. Veuger Kuiper*, chef van de afdeeling » Europeesch onderwijs", bij het Departrment van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid.

Alle scholen werden ten minste eenmaal door de inspecteurs bezocht, behalve sommige scholen in de tweede afdeeling, die niet geinspecteerd zijn, ten gevolge van den minder gunstigen gezondheidstoestand van den thans afgetreden inspecteur.

Daar het bleek, dat in strijd met de bepalingen van de artikelen 4 en 5 van het reglement op het lager onderwijs op eenige bijzondere scholen te *Samarang* personen werkzaam waren, die daartoe noch door acten van bekwaamheid, noch door leeftijd geregtigd waren, en te *Soerakarta* eene bijzondere meisjesschool bestond, waarvan het bestaan noch door oude noch door nieuwe bepalingen gewettigd was, werd aan dezen onwettigen toestand een einde gemaakt.

Bij de plaatselijke schoolcommissiën kwamen ook nu we-

der vele mutatiën voor, in den regel ten gevolge van vertrek naar elders.

§ III. Acten van bekwaamheid tot het geven van Onderwijs.

Gelegenheid tot het afleggen van het examen, ter bekoming van eene acte van bekwaamheid tot het geven van school- en huisonderwijs, werd in 1871 tweemalen gegeven te *Batavia*, *Padang*, *Samarang*, *Soerabaija*, *Makassar* en *Ambon*, en éénS te *Djokdjokarta* en *Soerakarta*, terwijl te *Soerabaija* nog buitendien een examen voor de hulponderwijzers-acte is afgenomen, waaraan de candidaat zich echter spoedig onttrok.

Voor de examens te *Padang*, *Makassar* en *Ambon* hadden zich geene candidaten aangegeven.

De uitkomsten der examens worden aangetoond in den ondervolgenden staat La. A.

Hieruit blijkt, dat in 1871, 21 personen de begeerde acte hebben verkregen, terwijl 14 candidaten werden afgewezen.

De verhouding van de geslaagden tot de afgewezenen is alzoo van 3: 2. In 1870 was die verhouding 1: 1,15; zoodat in dat opzigt merkbare vooruitgang is te bespeuren.

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Samarang.		Soerabaija.		Soerakarta.		Djokdjokarta.		Padang.		Makasser.		Amboina.		TOTAAL.	
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.
I. Hoofdonderwijzers	»	1	1	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	2	2
II. Hoofdonderwijzeressen	1	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	2	1
III. Hulponderwijzers	2	»	»	4	»	»	2	»	1	»	»	»	»	»	»	»	5	4
IV. Hulponderwijzeressen	3	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	1
V. Huisonderwijzers. Een of meer vakken van het gewoon lager onderwijs	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
VI. Huisonderwijzeressen. Een of meer vakken van het gewoon lager onderwijs.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
VII. Onderwijzers in de Fransche taal	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Hoogduitsche taal	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1
Engelsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Wiskunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Landbouwkunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Gymnastiek	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
VIII. Onderwijzeressen in de Fransche taal	2	2	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	4	2
Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»
Engelsche taal	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1	1
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Handwerken voor meisjes	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Gymnastiek	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Rekenen	»	»	»	»	2	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	1

Totaal over 1871. .	10	5	1	4	4	2	3	»	3	3	»	»	»	»	»	»	21	14
» » 1870. .	13	9	5	9	5	8	4	2	»	»	»	1	»	1	»	1	27	31
Vermeerdering of vermindering . . .	−3	−4	−4	−5	−1	−6	−1	−2	+3	+3	»	−1	»	−1	»	−1	−6	−17

§ IV. Getal en aard der Scholen.

In de volgende tabel (La. B) wordt het getal scholen op het einde van het jaar 1871 aangewezen, in vergelijk met het aantal, onder ultimo 1870 aanwezig.

Het getal openbare lagere scholen vermeerderde met 1, namelijk met die te *Telok-Betong* (*Lampongsche Districten*), welke in Maart 1871 geopend is.

Aan de besluiten der Regering, om te *Indramaijoe* (*Cheribon*), te *Klatten* (*Soerakarta*), *Bondowosso* (*Bezoeki*), *Sitobondo* (*Bezoeki* [1]) en *Bima*, openbare scholen op te rigten, kon, voornamelijk, wegens gebrek aan personeel, nog geen gevolg worden gegeven.

De kolom »gesubsidieerde scholen" wijst thans bij *Celebes* en *Onderhoorigheden* het cijfer 1 aan, terwijl op vorige staten geene dergelijke scholen voorkwamen.

De hierbedoelde school is die te *Bima*, welke vroeger steeds onder de ongesubsidieerde particuliere scholen is gebragt, onder welke zij echter niet behoort, daar de onderwijzer van Gouvernementswege eene toelage geniet van *f* 30.— 's maands, welke vervallen zal, zoodra de openbare school aldaar zal zijn geopend.

Het totaal-cijfer der bijzondere scholen bedroeg in 1871, 40 tegen 44 in 1870.

Tot toelichting van de plaats gehad hebbende mutatien diene het volgende:

---

(1) De school te *Sitobondo* is in Mei 1872 geopend.

In eene der bijzondere scholen te *Batavia*, welke in het vorig verslag onder die voor het gewoon lager onderwijs was gebragt, wordt thans de Fransche taal onderwezen, zoodat de school overgebragt is naar de rubriek »scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs."

Te *Batavia* is voorts eene nieuwe school voor meer uitgebreid lager onderwijs opgerigt.

In de tweede afdeeling is het aantal niet gesubsidieerde scholen voor gewoon lager onderwijs met 3 verminderd.

Mevrouw *J. L. van Ree* te *Samarang*, de heer *J. C. Voorneman* te *Salatiga* (*Samarang*) en mevrouw *Maurenbrecher*, geboren *Stolze*, te *Rembang* hebben hunne inrigtingen opgeheven.

De school van mevrouw *P. J. Jacobsz*, geboren *de Calonne*, te *Samarang* is in 1870 onder de scholen van meer uitgebreid lager onderwijs opgenomen, niettegenstaande er geen enkel vak van het meer uitgebreid lager onderwijs werd onderwezen.

Het aantal niet gesubsidieerde scholen van meer uitgebreid lager onderwijs is met 3 verminderd.

Opgerigt zijn:

te *Samarang*, eene bijzondere meisjesschool van mejufvrouw *C. H. E. Schmitsz*;

te *Salatiga* (*Samarang*), eene bijzondere meisjesschool van mevrouw *M. L. W. Mispelblom Beijer*;

te *Soerakarta*, eene bijzondere meisjesschool van mejufvrouw *M. A. Hoen*.

Opgeheven zijn:

te *Samarang*, de bijzondere meisjesschool van den heer *H. F. Aukes*, en de bijzondere Gymnastiek-school van den heer *C. Lang;*

te *Boijolali* (*Soerakarta*), de bijzondere meisjesschool van mevrouw *M. L. W. Mispelblom Beijer;*

te *Magelang* (*Kadoe*), de bijzondere jongensschool van den heer *D. Gerth van Wijk.*

Het nog bestaande verschil van 2 niet gesubsidieerde scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs in de 2de afdeeling ontstaat, dewijl, gelijk boven gezegd is, de school van mevrouw *P. J. Jacobsz*, geboren *de Calonne*, te *Samarang* niet tot die scholen behoorde en nu is gebragt onder de rubriek »scholen voor gewoon lager onderwijs," en dewijl de bijzondere gymnastiek-school te *Samarang* als geheel in de termen vallende van artikel 12 van het reglement in Staatsblad 1868, no. 81, niet kan worden opgenomen onder de bijzondere scholen.

De openbare lagere school te *Magelang* (*Kadoe*) is eenigen tijd gesloten geweest, wegens ziekte van den hoofdonderwijzer. De school werd op dat tijdstip slechts door 12 leerlingen bezocht.

Bij besluit van de Regering, dd. 25 Julij 1871, no. 30, werd een andere hoofdonderwijzer voor die school benoemd, welke op het einde van het jaar 42 leerlingen telde.

De vermeerdering van het aantal leerlingen is voornamelijk toe te schrijven aan de opheffing van de bijzondere school te *Magelang.*

In de derde afdeeling is het aantal niet gesubsidieerde bijzondere scholen voor gewoon lager onderwijs met 1 vermeerderd, doch daarentegen die voor meer uitgebreid lager onderwijs met twee verminderd.

De Heer *J. G. Heuveldop* bleek onbevoegd te zijn, om aan het hoofd eener school te staan, en heeft daarom zijne inrigting voor meer uitgebreid lager onderwijs te *Soerabaija* in 1871 moeten sluiten.

Ook de bijzondere school van mevrouw de weduwe *A. C. Langeveld*, geboren *van der Eb*, te *Soerabaija* werd opgeheven.

Mevrouw *M. C. Smeets*, geboren *Nicolaesz*, opende in Februarij 1871 te *Soerabaija* eene bijzondere school, welke evenwel spoedig werd gesloten, toen haar was opgemerkt, dat zij geene bevoegdheid had, om aan het hoofd eener school te staan.

Te *Probolinggo* is eene bijzondere school geopend door den heer *M. Valk Lzn.*

GETAL EN AARD *der scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December* 1871.

GEWESTEN.	*Openbare scholen.*			*Gesubsidieerde bijzondere scholen.*			*Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.*			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	Totaal.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	7	»	7	»	»	»	4	12	16	11	12	23
Krawang	1	»	1	»	»	»	1	»	1	2	»	2
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Cheribon	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	1	1	1	1	2
Samarang	5	»	5	»	»	»	3	7	10	8	7	15
Japara	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Rembang	2	»	2	»	»	»	»	2	2	2	2	4
Soerabaija	7	»	7	»	»	»	»	5	5	7	5	12
Pasoeroean	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Probolinggo	1	»	1	»	»	»	1	»	1	2	»	2
Bezoeki	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoemas	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Bagelen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2

Djokdjokarta	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Soerakarta	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Sumatra's Westkust	4	»	4	»	»	»	»	1	1	4	1	5
Benkoelen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche Districten	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Riouw	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Wester-Afdeeling van Borneo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en Onderhoorigheden	4	»	4	1	»	1	»	»	»	5	»	5
Menado	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Amboina	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Ternate	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL 1871	69	»	69	1	»	1	9	31	40	79	31	110
TOTAAL 1870	68	»	68	»	»	»	12	32	44	80	32	112
Vermeerdering	1	»	1	1	»	1	»	»	»	»	»	»
Vermindering	»	»	»	»	»	»	3	1	4	1	1	2

§ V. Omvang en toestand van het lager Onderwijs.

In vorige verslagen is er reeds op gewezen, dat aan het welslagen van het lager onderwijs in *Indië* hinderpalen in den weg liggen, welke, als met de Indische toestanden naauw verbonden, moeijelijk uit den weg te ruimen zijn.

De oorzaken van den minder gunstigen toestand van het onderwijs liggen echter voor een deel in den onderwijzer.

» De onderwijzers, die ik in deze afdeeling heb ontmoet -- aldus spreekt een der inspecteurs in zijn jaarverslag — » kan » ik in twee rubrieken verdeelen, namelijk: » Zij die reeds » een tal van jaren werkzaam zijn in de scholen van » *Nederlandsch-Indie*, en zij die eerst onlangs uit *Nederland* » zijn aangekomen.

» De eersten onderscheiden zich wel door ijver en door » zucht, om met verouderde en ondoelmatige leerwijzen te » breken, maar men merkt nog te zeer bij velen hunner » op, hoezeer de vorm van hetgeen zij onderwijzen den toon » heeft, boven het wezen. Bovendien gemeenzaam geworden » met toestanden, die verkeerd zijn, hebben zij geen vol- » doende kracht, om wijziging of verbetering aan te brengen, » waar zulks mogelijk is. Verkeerde toestanden worden door » hen te zeer beschouwd als gevolgen van omstandigheden, » die niet weg te nemen zijn. In één woord, zij kennen » geen strijd in den edelen zin.

» De tweede rubriek onderwijzers wanen bij hun onderwijs » te zeer, dat hunne leerlingen gelijk zijn aan hen, die zij » in *Nederland* ontmoetten. De taal, waarin de leerling van » die onderwijzers onderwijs ontvangt, is dus te hoog; de

» aandacht van den leerling wordt niet geboeid en het onder-
» wijs mislukt."

In hetzelfde verslag wordt gezegd:

» Het moet een minder aangenaam verschijnsel genoemd
» worden, dat de onderwijzer, de openbare zoowel als de
» bijzondere, over het algemeen nog weinig van zijn inkom-
» sten beschikbaar stelt, om door het ontbieden van tijdschriften
» en week- en maandbladen over opvoeding en onderwijs,
» zijn gezigtskring te verruimen.

» Zelfs het onderwijzers leesgezelschap te *Samarang*, waar-
» van men voor eene geringe maandelijksche bijdrage lid kan
» zijn, telt wel leden buiten de onderwijzers, maar mist
» nog juist die onderwijzers en onderwijzeressen, welke niet
» op eene andere wijze in de leemte, die daardoor voor hen
» ontstaat, voorzien."

» Van onderlinge besprekingen over de school en het
» onderwijs, ook buiten de school, bemerkt men nog niet
» zooveel, als wenschelijk en bevorderlijk moet worden ge-
» acht voor eene geregelde ontwikkeling en degelijken voor-
» uitgang van het onderwijs."

In dit opzigt wordt echter door de hulponderwijzers te *Soerabaija* eene loffelijke uitzondering gemaakt (zie hoofdstuk VI).

Vallen er op sommige onderwijzers aanmerkingen te maken, van eenen anderen kant bestaat er ook veel reden tot prijzen.

De door de inspecteurs bij hunne schoolbezoeken gemaakte opmerkingen en gegevene wenken werden in den regel welwillend ontvangen en ter harte genomen, en meer en meer

komen de onderwijzers tot de overtuiging, dat het zwaartepunt van het lager onderwijs, vooral in deze gewesten, gelegen is in practische taalbeoefening.

De spreekoefeningen worden meer ter harte genomen, de schriftelijke oefeningen vermenigvuldigd en het onderwijs in de verschillende vakken meer regtstreeks dienstbaar gemaakt aan de bevordering der taalkennis.

Ook de belangstelling der ouders in de opvoeding en het onderwijs hunner kinderen is toegenomen. Bij kinderen van zulke ouders springt het bijzonder in het oog, hoeveel beter de resultaten van het onderwijs zijn, wanneer er eene gelukkige zamenwerking tusschen huis en school bestaat.

In betrekkelijken zin gesproken, kan de toestand van het openbaar onderwijs bevredigend, hier en daar zelfs zeer gunstig genoemd worden.

Het onderwijs liep in de openbare lagere scholen, in zoover zulks mogelijk was, over de vakken van het gewoon lager onderwijs. Aan de eerste scholen te *Batavia*, *Samarang*, *Soerabaija*, *Djokdjokarta*, *Soerakarta*, *Padang* en *Makassar* werd nog bovendien de Fransche taal onderwezen.

Het onderwijs op de bijzondere scholen is van zeer verschillende uitgebreidheid. Op de eene school wordt minder, op de andere meer dan de vakken van het gewoon lager onderwijs onderwezen. Over het algemeen loopt het onderwijs aan die scholen over al de vakken, aangegeven in art. 1 van het reglement op het lager onderwijs, (Staatsblad 1868 no. 81), met uitzondering van landbouwkunde.

En de meisjesscholen kunnen er op roemen, dat eenige

harer leerlingen bij het verlaten der school voldoende vorderingen in de Fransche en ook in de Engelsche taal hebben gemaakt. Op eene van die scholen wordt ook de Duitsche taal onderwezen aan de meest gevorderde meisjes.

Op de meisjesscholen worden bijna algemeen de vrouwelijke handwerken, op sommige bovendien het teekenen en op eene enkele de gymnastiek onderwezen.

Op de twee zeer talrijke jongensscholen te *Batavia* worden de leerlingen bijna uitsluitend opgeleid voor het Gymnasium Willem III, en bepaalt men zich tot de gewone vakken, het teekenen en de gymnastiek en de beginselen der Fransche taal, tenzij er zich aspiranten voordoen voor het tweede studiejaar van het Gymnasium, in welk geval ook de beginselen der wiskunde en der Engelsche taal worden onderwezen.

Behoudens eenige, soms zeer loffelijke uitzonderingen, geeft het bijzonder lager onderwijs, vooral dat voor meisjes, niet de resultaten, welke men, met het oog op de betere huiselijke opvoeding van het meerendeel dezer leeringen, zou mogen verwachten. Over het algemeen heerscht er gebrek aan methode en classicalen gang, en wordt de degelijkheid van het onderwijs wel eens opgeofferd aan uiterlijk vertoon.

De stand van de verschillende leervakken wordt in korte trekken hieronder medegedeeld.

Lezen.

Aan het onderwijs in het lezen wordt over het algemeen veel tijd en zorg besteed, en met blijkbaar goed gevolg.

Toon en uitspraak laten echter bij de meeste kinderen veel te wenschen over. Het werktuigelijke lezen, zonder den inhoud goed te begrijpen, komt nog te veelvuldig voor. Door de aanhoudende inspanning van vele onderwijzers is bij dit leervak echter vooruitgang op te merken.

Schrijven.

De vorderingen in het schrijven kunnen over het algemeen zeer voldoende genoemd worden. Staat de leerling op de tegenwoordige lagere school in dit opzigt welligt minder hoog dan vroeger het geval was, de reden daarvan is, dat de onderwijzer minder dan vroeger de les in het schrijven ten koste van andere leervakken op den voorgrond stelt.

Bij sommige onderwijzers wordt het schrijven echter *te* veel achterwaarts geschoven.

Ook wordt aan het schrijven op de lei bij velen te weinig zorg besteed.

Rekenen.

De beredeneerde oplossing van rekenkunstige vraagstukken, zoo ontwikkelend voor het verstand en zoo bevorderlijk aan de taalkennis, ontaardt op vele scholen in het maken van opstelletjes, waarbij de logische en bondige redenering in een vloed van woorden verloren gaat. Van het rekenen uit het hoofd wordt op sommige scholen minder werk gemaakt, dan dit zeer belangrijk leervak verdient. Op vele anderen wordt daaraan echter meer zorg besteed en de goede gevolgen doen zich aanvankelijk reeds gevoelen.

Het gebruik van de systematische benamingen der maten en gewigten komt bij het reken-onderwijs meer in zwang.

Vormleer.

Over het algemeen zijn de vorderingen in vormleer zeer uiteenloopend. Terwijl sommige onderwijzers dit leervak met ingenomenheid onderwijzen, zijn er nog vele anderen die de belangrijkheid daarvan nog niet schijnen in te zien. Op de bijzondere scholen wordt het onderwijs in de vormleer bijna algemeen nagelaten.

Nederlandsche taal.

Dit leervak biedt nog steeds de grootste moeijelijkheid aan. De resultaten, welke men er van verkrijgt, zijn nog betrekkelijk gering. Bij het redekundig ontleden merkt men eenigen vooruitgang op; men gebruikt het minder als doel, meer als middel, om tot beter begrip van het geleerde te komen.

Aardrijkskunde.

Het onderwijs in de aardrijkskunde heeft zich nog te veel bepaald tot het staatkundige gedeelte. Het is daarbij niet uitgegaan van de school en de plaats en residentie van inwoning.

In vergelijk met vroeger is echter in dit leervak wel eenige vooruitgang merkbaar.

De resultaten van het onderwijs in de wis- en natuurkundige aardrijkskunde zijn zeer onbeduidend, ook in de bijzondere scholen.

Geschiedenis

Het onderwijs in de geschiedenis, hoe belangrijk ook, kan in de lagere school nog niet van groote beteekenis zijn. Met het oog op de hoogere eischen die de andere leervakken mogen stellen, kan daarvoor dan ook niet veel tijd beschikbaar worden gesteld.

Kennis der natuur.

In dit leervak wordt op eenige scholen met vrij goed gevolg onderwijs gegeven.

Op enkele scholen wordt aan dit onderwijs, hetwelk de aandacht van de meeste leerlingen tot zich trekt, meerdere uitgebreidheid gegeven.

Zang.

De zang wordt op sommige scholen met groote zorg, doch op andere slechts weinig beoefend en op weer andere geheel verwaarloosd. Alles hangt hier af van de onderwijzers, waarvan velen zeer middelmatige zangers zijn, anderen in het geheel niet zingen kunnen. Het is echter onmogelijk het personeel zóódanig te plaatsen, dat op iedere school minstens een onderwijzer wordt gevonden, die goed kan zingen.

Beginselen van de kennis der levende talen.

Het onderwijs in de Fransche taal heeft op de openbare eerste scholen nog niet tot eene beteekenende uitkomst geleid. Op de bijzondere scholen, waar het onderwijs in de

vreemde talen een groot gedeelte van den tijd inneemt, ontdekt men wel eenigen vooruitgang, maar niet in die mate als verlangd mag worden, met het oog op den tijd, die er aan besteed wordt.

Teekenen.

Op slechts weinige scholen wordt hierin onderwijs gegeven. Het bepaalt zich hoofdzakelijk tot het nateekenen van voorbeelden. Op eene enkele school werden de leerlingen geoefend in het teekenen naar de natuur en op eene andere was een begin gemaakt met het aquarel-teekenen.

Over het algemeen waren de vorderingen bevredigend. Van eenige leerlingen kunnen zij zelfs zeer goed genoemd worden.

Vele leerlingen laten echter de lessen varen, vóór dat zij op eene voldoende hoogte zijn gekomen.

Gymnastiek.

De gymnastiekschool te *Samarang*, aldaar opgerigt door de afdeeling van de maatschappij tot nut van het algemeen, is van zeer groot nut. Het onderwijs wordt vrij goed gegeven, en het lokaal en de leermiddelen voldoen aan billijke eischen. Het gebruik, dat van deze gelegenheid wordt gemaakt, is niet zoo algemeen, als wel wenschelijk is.

Handwerken voor meisjes.

Volgens het oordeel van deskundigen kunnen de vorderingen goed genoemd worden. Het onderwijs bepaalt zich evenwel meer tot de fraaije dan tot de nuttige handwerken. Slechts

op de beide weeshuisscholen te *Samarang* wordt veel werk van nuttige handwerken gemaakt.

§ VI. Onderwijzend personeel.

Van de meeste openbare en bijzondere onderwijzers en onderwijzeressen kan gezegd worden, dat zij hunne taak ernstig opvatten en met ijver vervullen.

De hulponderwijzers aan de openbare lagere scholen te *Soerabaija* hebben in September 1871 eene vereeniging tot stand gebragt, onder den naam van » *Onderwijzers vereeniging Soerabaija*". Zij heeft haar ontstaan te danken aan een der uit *Nederland* aangekomen hulponderwijzers, die bij zijne intrede in de Indische school op moeijelijkheden stuitte, welke hij in *Nederland* niet had ondervonden.

Het doel der vereeniging, waaraan zich ook de hoofdonderwijzers te *Soerabaija* hebben aangesloten, is onderlinge bespreking van de moeijelijkheden, die ieder mogt ondervinden en van de middelen, die daartegen kunnen worden aangewend.

De volgende staat La. C wijst het personeel aan, hetwelk onder ultimo December 1871 bij de lagere scholen werkzaam was, in vergelijking met het personeel op ultimo 1870 aanwezig.

Onder ultimo December 1871 waren aan de openbare lagere scholen werkzaam 69 hoofdonderwijzers, 84 hulponderwijzers en 13 kweekelingen.

Het personeel van de bijzondere scholen bestond uit 13 hoofd- of waarnemend hoofdonderwijzers, 19 hulponder-

wijzers en 2 mannelijke kweekelingen, 26 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen, 24 hulponderwijzeressen en 7 vrouwelijke kweekelingen.

Op ultimo December 1871 waren *meer* dan op ultimo December 1870,

Op de openbare scholen:

1 hoofdonderwijzer en 13 hulponderwijzers;

Op de bijzondere scholen:

4 hulponderwijzers en 1 hoofdonderwijzeres;

en *minder*,

Op de openbare scholen:

3 kweekelingen;

Op de bijzondere scholen:

4 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers, 2 mannelijke kweekelingen, 4 hulponderwijzeressen en 9 vrouwelijke kweekelingen.

Onder de kweekelingen op de openbare lagere scholen bevindt zich ééne vrouwelijke, die aan de openbare lagere school te *Batavia* is werkzaam gesteld. Zij is de eerste, die aan eene openbare school in *Nederlandsch-Indie* werd geplaatst.

De proef voldoet wel, zoodat het wenschelijk wordt geacht, met de aanstelling van vrouwelijke kweekelingen voort te gaan, wanneer zich geschikte candidaten voordoen (1).

(1) Bij missive van den 1sten Gouvernements Secretaris, dd. 11 Maart 1872, no. 468, heeft de Regering den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid te kennen gegeven, dat Zij tegen de aanstelling van vrouwelijke kweekelingen aan de openbare lagere scholen geene bedenkingen heeft.

Blijkens den hierachter gevoegden staat La. D bedroeg het aantal Gouvernements onderwijzers — daaronder gerekend die met verlof afwezig of op wachtgeld — 166 of 5 meer dan in 1870. Daarvan waren:

15 van de 1ste klasse.

71 » » 2de »

82 » » 3de »

De bijlage La. E toont de mutatiën aan onder het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen gedurende het jaar 1871.

In dienst getreden zijn 18 onderwijzers, waarvan 17 uit *Nederland* aangekomen.

Overleden zijn 4 onderwijzers. eervol ontslagen 1, ontslagen 1, op wachtgeld gesteld 2, met verlof naar *Nederland* vertrokken 6 en van verlof teruggekeerd en op nieuw aangesteld 5.

Van kweekelingen zijn 5 in dienst getreden en 3 op verzoek eervol ontslagen.

La. C.

ONDERWIJZEND PERSONEEL bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1871.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen (aantal).			Bij de niet gesubsidieerde bijzondere scholen (aantal).						Bij alle lagere scholen te zamen (aantal).						Aanmerkingen.
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwen).	
Bantam	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Batavia	7	17	3	3	9	1	9	16	5	12	26	4	9	16	5	
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	
Krawang	1	»	»	1	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Cheribon	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Tagal	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Pekalongan	1	2	»	»	»	»	1	1	»	1	2	»	1	1	»	
Samarang	5	9	3	4	7	1	6	2	1	9	16	4	6	2	1	
Japara	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Rembang	2	»	»	»	»	»	2	»	»	2	»	»	2	»	»	
Soerabaija	7	11	1	1	3	»	4	3	1	8	14	1	4	3	1	
Pasoeroean	2	4	»	»	»	»	1	»	»	2	4	»	1	»	»	
Probolinggo	1	2	»	1	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»	
Bezocki	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Banjoewangi	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Kediri	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Madioen	2	2	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»	
Soerakarta	2	3	»	»	»	»	1	1	»	2	3	»	1	1	»	
Djokdjokarta	2	4	»	»	»	»	1	1	»	2	4	»	1	1	»	
Kadoe	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Bagelen	2	2	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»	
Banjoemas	3	3	»	»	»	»	»	»	»	3	3	»	»	»	»	
Madura	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Sumatra's Westkust	4	4	3	»	»	»	1	»	»	4	4	3	1	»	»	
Benkoelen	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Palembang	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Lampongsche Districten	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Banka	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Rioauw	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Wester-afdeeling van Borneo	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Zuid- en Ooster-afdeeling van Borneo.	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Celebes en Onderhoorigheden	4	4	»	1	»	»	»	»	»	5	4	»	»	»	»	
Menado	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Ternate	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Amboina	2	4	2	»	»	»	»	»	»	2	4	2	»	»	»	
Timor	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
TOTAAL	69	84	15	13	19	2	26	24	7	82	103	15	26	24	7	
In 1870	68	71	16	17	15	4	25	28	16	85	86	20	25	28	16	
Vermeerdering	1	13	»	»	4	»	1	»	»	»	17	»	1	»	»	
Vermindering	»	»	3	4	»	2	»	4	9	3	»	5	»	4	9	

La. D.

NOMINATIEVE STAAT

DER

op ultimo December 1871 *in dienst zijnde inspecteurs, onderwijzers en kweekelingen.*

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
		Inspecteurs.	
1	*J. Kunst.*	Inspecteur in de 1ste afdeeling.	7 Julij 1868
2	*J. M. Rosskopf.*	» » » 2de »	6 Nov. 1871
3	*H. Veuger Kuiper.*	» » » 3de »	idem.
		Onderwijzers 1ste klasse.	
1	*B. Andeweg.*	Met verlof in Nederland.	
2	*R. Sleeswijk Veenstra.*	» » » »	
3	*C. F. Sloot.*	» » » »	
4	*P. R. Marks.*	Hoofdonderw. 2e school Samarang.	26 Aug. 1868
5	*A. G. van Velthuijzen.*	» 1e » Batavia.	18 Maart 1871
6	*J. Schoonderbeek.*	» 3e » Idem.	10 Aug. 1871
7	*W. Meijer.*	» 3e » Samarang.	26 » 1868
8	*J. L. Bloemhard.*	» 1e » Idem.	26 » 1868
9	*W. Beerekamp.*	Met verlof in Nederland.	
10	*A. de Bruijn.*	Hoofdonderw. 2e school Soerabaija.	4 Oct. 1868
11	*J. J. de Weijer.*	» 2e » Batavia.	10 Aug 1871
12	*J. A. Immink.*	» 1e » Padang.	17 Julij 1869
13	*J. A. P. de Visser*	» 1e » Samarang.	17 » 1869
14	*J. C. Tamson.*	» » Amboina.	12 Oct. 1870
15	*O. E. Hansen.*	» 1e » Soerabaija.	30 Aug. 1871
16	*H. Schoemaker.*	» 3e » Idem.	10 » 1871
		Onderwijzers 2de klasse.	
1	*L. van den Bor.*	Op wachtgeld.	
2	*P. C. van Ghert.*	Hoofdonderw. school Telok-Betong	24 Febr. 1871
3	*J. E. van der Wijk.*	Met verlof in Nederland.	
4	*G. ter Marsch.*	» » » »	

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
5	*L. C. Polderman.*	Hoofdonderw. school Pasoeroean.	31 Aug. 1868
6	*H. C. A. Cornelius.*	» 2e » Djokdjokarta.	25 Julij 1871
7	*D. S. de Jong.*	» » Poerworedjo.	2 Nov. 1870
8	*J. A. Vermeulen.*	Met verlof in Nederland.	
9	*H. T. Camauer.*	Hoofdonderw. 1e sch. Djokdjokarta	31 Aug. 1868
10	*L. E. Boijer.*	Met verlof in Nederland.	
11	*H. Plantema.*	Idem idem.	
12	*N. Pol.*	Hoofdonderw. 2e school Padang.	12 Oct. 1870
13	*C. F. Julius.*	Met verlof in Nederland.	
14	*W. van der Lee.*	Hoofdonderw. 1e school Makassar.	4 » 1868
15	*N. Laseur.*	Onderwijzer » Japara.	13 » 1871
16	*T. L. H. Goossens.*	Hoofdonderw. school Bandong.	18 Mei 1870
17	*G. H. B. Hofman.*	» » Menado.	31 Aug. 1868
18	*H. P. Julsing.*	» » Serang.	14 Junij 1869
19	*J. A. Broos.*	» » Pekalongan.	12 Oct. 1870
20	*J. A. Bakhoven.*	» 5e » Batavia.	31 Aug. 1868
21	*A. F. Hillebrand.*	» » Malang.	31 » 1868
22	*J. T. Winterberg.*	» » Bonthain.	10 » 1871
23	*J. de Quant.*	» » Salatiga.	24 Junij 1869
24	*J. L. Lindenhovius.*	» » Neira.	29 Julij 1870
25	*G. du Pré.*	» » Ambarawa.	31 Aug. 1868
26	*H. Spönhoff.*	» » Fort de Kock	11 Febr. 1871
27	*J. W. van Leeuwen.*	» » Buitenzorg.	31 Aug. 1868
28	*H. Timmer.*	» » Sumanap.	31 » 1868
29	*L. H. van Dingstee*	» » Poerwakarta.	13 April 1870
30	*H. L. Berkenhoff.*	1e hulponderw. 2e sch. Batavia.	9 Jan. 1871
31	*A. M. van Schaik.*	Hoofdonderw. school Tagal.	12 Oct. 1869
32	*W. H. Heijtman.*	» » Poerbolinggo.	12 » 1869
33	*D. Feikema.*	» » Magelang.	25 Julij 1871
34	*E. Asbeck Brusse.*	» » Palembang.	31 Aug. 1868
35	*W. A. G. Bakker.*	» » Grissee.	11 Febr. 1871
36	*M. A. Terwen.*	» » Banjoemas.	24 Junij 1869
37	*R. Burg.*	» 5e » Soerabaija.	1 Mei 1869
38	*A. den Hamer.*	» » Pontianak.	18 » 1870
39	*J. A. Olt.*	» » Kediri.	30 Maart 1871
40	*L. H. Kramer.*	» » Rembang.	22 Junij 1869
41	*J. L. Regenhardt.*	» » Mr.-Cornelis.	11 Febr. 1871
42	*R. Metelerkamp.*	» » Patti.	29 Julij 1870

Doorlopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
43	*A. J. Gouka.*	Hoofdonderw. 4e school Batavia	10 Sept. 1870
44	*H. R. H. Vechtman.*	» » Riouw.	5 Febr. 1870
45	*M. Valk Lzn.*	» » Probolinggo	15 Jan 1870
46	*M. J. Zuiderhoek.*	» » Tjilatjap.	17 Mei 1870
47	*N. Stark.*	Hoofdonderw. 4e school Soerabaija.	25 Julij 1869
48	*D. Westhoff.*	» » Bezoeki.	18 Mei 1870
49	*D. M. Kruseman.*	» » Toeban.	18 » 1870
50	*F. B. Nunniuk.*	» 2e » Soerakarta.	15 Aug. 1869
51	*G. Koldewijn.*	» » Makassar.	15 » 1869
52	*J. J. Fontein.*	» » Cheribon.	30 Maart 1871
53	*G. van der Kaaden.*	» » Bandjermasin.	27 Sept. 1869
54	*H. W. Beck.*	» » Ngawi.	12 Oct. 1869
55	*W. K. Enserinck.*	» » Madioen.	12 » 1869
56	*P. van Elzen.*	» » Wonosobo.	12 » 1869
57	*C. H. L. Croes.*	» » Padang-Pandjang.	13 Sept. 1870
58	*A. C. Tjebbes.*	» » Pamakasan.	30 Oct. 1869
59	*J. G. Theunissen.*	1e hulponderw. 1e sch. Soerabaija.	15 Dec. 1869
60	*A. J. Bieshaar.*	Hoofdonderw. school Koepang.	13 Sept. 1870
61	*J. H. Roduner.*	» » Ternate.	27 Julij 1870
62	*T. J. van der Linden.*	» » Banjoewangi.	13 April 1870
63	*W. d'Ancona.*	1e hulponderw. 2e sch. Samarang.	17 Mei 1870
64	*J. Valk.*	Hoofdonderw. school Modjokerto.	2 » 1870
65	*W. F. den Broeder.*	1e hulponderw. 3e sch. Soerabaija.	18 » 1870
66	*L. Hovenkamp.*	Hoofdonderw. school Maros.	30 Maart 1871
67	*K. G. van Wijnen.*	1e hulponderw. 3e sch. Samarang.	27 Julij 1870
68	*J. H. J. Laals.*	» » 1e » Batavia.	27 Sept. 1871
69	*L. W. T. Schmidt.*	Hoofdonderw. school Benkoelen.	20 April 1871
70	*A. Bommel.*	1e hulponderw. 2e sch Soerabaija	12 Oct. 1871
71	*D. A. P. Kok.*	Hoofdonderw. school Muntok.	9 Jan. 1871
72	*J. C. Rikkers.*	1e hulponderw. 1e sch. Soerakarta.	14 Febr. 1871
73	*H. van Bergen.*	» » Amboina.	30 Maart 1871
74	*G. Lavell.*	» 3e » Batavia.	27 Sept. 1871
		Onderwijzers 3de klasse.	
1	*P. C. Mierop.*	2e hulponderw. 3e school Samarang	13 Sept. 1871
2	*H. J. Scheffer.*	1e » » Pasoeroean.	15 Nov. 1870

Doorlopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
3	*H. L. le Bruijn.*	Hulponderw. 3e school Koepang.	5 Sept 1871
4	*S C. van der Bent.*	2e hulponderw. » Bandjermasin	1 Aug. 1871
5	*G. T. R. Portier.*	1e » 2e » Soerakarta.	16 Julij 1870
6	*M. J. J. op de Laeij.*	1e » » Buitenzorg.	8 Dec. 1870
7	*J. J. W. Abelt.*	1e hulponderw. school Pekalongan	24 Junij 1869
8	*J. G. van der Geugten.*	» » Magelang.	10 Nov. 1871
9	*L. A. de la Croix.*	2e » 1e » Batavia.	13 Mei 1870
10	*J. A. Mierop.*	» 2e » Samarang	4 Aug. 1869
11	*H. Goedhart.*	1e » 4e » Batavia.	15 Nov. 1870
12	*J. C. le Clercq de Courcelles.*	» 5e » Soerabaija.	idem.
13	*J. H. Toorop*	1e » » Cheribon	27 Junij 1871
14	*A. F. Gossiaux.*	1e » 2e » Padang.	24 Junij 1869
15	*T. J. C. Klaar.*	1e » 5e » Batavia.	1 Aug. 1871
16	*J. A. A. van Zolingen.*	1e » » Neira.	31 Aug. 1868
17	*F. C. Willemsz.*	1e » » Ternate.	4 Aug. 1871
18	*G. van Mill.*	Met verlof in Nederland.	
19	*L. Jollij.*	Hulponderw. school Kediri.	19 Aug. 1869
20	*F. J. Bosch.*	2e » 5e » Batavia.	1 Aug. 1871
21	*A. M. Lecluse.*	1e » 2e » Makassar.	7 Aug. 1871
22	*F. A den Daas.*	3e » 2e » Soerabaija.	2 Febr. 1870
23	*E. J. Nijhoff.*	1e » » Poerworedjo.	idem.
24	*W. C. Brans.*	1e » 2e » Djokdjokarta.	10 Nov. 1871
25	*H. Vanger.*	Met verlof in Nederland.	
26	*J. A. Boijer.*	1e hulponderw. school Menado.	4 Aug. 1869
27	*H. G. Piekhaar.*	1e » » Tagal.	idem.
28	*F. Daijers.*	» » Ambarawa	13 Sept. 1871
29	*H. J. Hicks.*	2e » » Pekalongan.	idem.
30	*H. W. Doeve.*	3e » 2e » Samarang.	31 Aug. 1868
31	*G. W. van Ligten.*	2e » » Probolinggo	7 Aug. 1871
32	*J. Bouwhuis.*	Met verlof in Nederland.	
33	*A. E. Schreuders.*	» » » »	
34	*A. I. J K. Broekman.*	» » » »	
35	*J. W. A. van Haastert*	2e hulponderw. 2e sch. Padang.	31 Aug. 1868
36	*A. G. Nitzschke.*	» » Bonthain.	5 Mei 1869
37	*L. Vree.*	1e » » Malang.	14 Julij 1871
38	*J. Dekker.*	2e » 2e » Batavia.	31 Aug. 1868
39	*M. ten Cate.*	Met verlof in Nederland.	

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
40	*C. E. Doelitzsch.*	3e hulponderw. 3e sch. Samarang.	31 Aug. 1868
41	*F. H. Evers.*	2e » 2e » Djokdjokarta	19 Nov. 1870
42	*D. A. de Hoog.*	3e » 2e » Batavia.	15 Nov. 1870
43	*H. C. Dengerink.*	Met verlof in Nederland.	
44	*A. A. J. Niels.*	Hulponderw. school Banjoewangi.	4 Aug. 1871
45	*L. R. Reijckers.*	2e » » Pasoeroean.	25 Sept. 1869
46	*J. van Ek.*	Op wachtgeld.	
47	*J.H. A. Hummelgens.*	2e hulponderw. sch. Poerworedjo.	2 Febr. 1870
48	*A. C. Cramer.*	2e » 2e » Makassar.	13 Julij 1869
49	*A. Niels.*	2e » » Menado.	4 Aug. 1869
50	*F. J. Muller.*	2e » » Buitenzorg.	18 Oct. 1869
51	*J. Strijkers.*	2e » 3e » Batavia.	9 Sept 1871
52	*L. B. H. van Neck.*	Met verlof naar Nederland.	
53	*H. E. Böck.*	1e hulponderw. sch. Probolinggo	7 Aug 1871
54	*L. W. A. Evers.*	2e » » Neira.	19 Nov. 1870
55	*A. R. Twijsel.*	3e » » Pasoeroean.	31 Dec. 1869
56	*C. A. Valk.*	4e » 2e » Batavia.	18 Oct. 1870
57	*P. H. A. Steenbeek.*	» » Pad.-Pandjang.	13 Julij 1869
58	*W.T.G.L. Haanstra.*	1e » » Bandjermasin.	1 Aug. 1871
59	*J. Knaap.*	1e » » Salatiga.	7 Aug. 1871
60	*H. W. L.G. Brouwer.*	2e » 3e » Soerabaija.	13 Sept. 1871
61	*F. Venema.*	» » Grissee.	12 Nov. 1869
62	*L. P. C. Roskott.*	2e » » Amboina.	10 Nov. 1871
63	*G. J. van Essel.*	3e » 2e » Djokdjokarta.	16 Maart 1870
64	*W. Tinge.*	3e » 3e » Batavia.	25 Junij 1870
65	*D Harting Pzn.*	2e » 4e » Batavia.	13 Aug. 1870
66	*M. P. L. G. Hansen.*	» » Madioen.	15 Oct. 1870
67	*J. Zeven.*	» » Ngawi.	31 Dec. 1870
68	*P. Schippers.*	» » Banjoemas.	idem.
69	*D. Grivel.*	» » Tjilatjap.	8 Febr. 1871
70	*L. G. Bertsch.*	» » Bezoeki.	21 Maart 1871
71	*J. H. de Puij.*	2e » 2e » Soerakarta.	10 Nov. 1871
72	*I. C Elshout.*	» 1e » Djokdjokarta	14 Julij 1871
73	*W. L. Megelink*	2e » 3e » Soerabaija.	1 Aug. 1871
74	*J. F. van der Blij.*	» 1e » Padang.	idem.
75	*W. F. Weide.*	» » Poerbolinggo	2 Aug. 1871
76	*J. Oostenbroek.*	3e » » Serang.	10 Nov. 1871
77	*J. G. L Dücker.*	3e » » Buitenzorg.	4 Aug. 1871

Doorlopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
78	*D. G. Sigmond.*	3e hulponderw. 4e sch Soerabaija.	idem.
79	*J. J. Cleijpool.*	» » Modjokerto.	idem.
80	*C. van Duuren.*	2e » » Ternate.	idem.
81	*J. F. den Hollander.*	» 1e » Samarang.	13 Sept. 1871
82	*H. B. H. Horsker.*	2e » 1e » Makassar.	10 Nov. 1871
83	*J. van Duijn.*	Hulponderw. sch. Mr.-Cornelis.	9 Sept. 1871
84	*J. J. Looijé.*	2e » 2e » Soerabaija.	7 Aug. 1871
		Kweekelingen.	
1	*A. Lourens.*	Kweekeling sch. Bandong.	5 Oct. 1868
2	*C. T. Krijgsman.*	» 2e » Padang.	11 Jan. 1869
3	*C. C. van Helsdingen.*	» » Amboina.	31 Aug. 1869
4	*C. T. van den Ende.*	» » Salatiga.	28 Dec. 1869
5	*H. J. Verleije.*	» » Fort de Kock.	17 Jan. 1870
6	*W. Soselisa.*	» » Amboina.	28 Mei 1870
7	*C. van Haastert.*	» » Buitenzorg.	6 Julij 1870
8	*C. E. Doeve.*	» 2e » Samarang.	24 Oct. 1870
9	*R. A. H. Thierbach.*	» 3e » Samarang.	idem.
10	*W. F. Tieben.*	» 2e » Batavia.	17 April 1871
11	*H. A. M de Vogel.*	» 2e » Padang.	24 Junij 1871
12	*J. Rimmers.*	» 1e » Soerabaija.	14 Aug. 1871
13	Mej. *Th. Heinemann.*	» 3e » Batavia.	16 Oct. 1871

La. E.

STAAT DER VERANDERINGEN,

onder het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen gedurende het jaar 1871.

A. Onderwijzers.

OVERLEDEN.

J. VAN HOUT, laatstelijk hoofdonderwijzer te *Benkoelen*.
J. J. CORNELISSE, » 1ste hulponderwijzer 1ste school te *Batavia*.
J. H. BAKKER, » 2de » » school te *Cheribon*.
J. O. BOULET, » hoofd » school te *Japara*.

EERVOL ONTSLAGEN.

G. F. SEEMAN, laatstelijk 3de hulponderwijzer 2de school te *Padang*.

ONTSLAGEN.

J. J. GEELHOED, laatstelijk 2de hulponderwijzer school te *Pekalongan*.

OP WACHTGELD.

L. VAN DEN BOR, laatstelijk hoofdonderwijzer school te *Magelang*.
J. VAN EK, » 2de hulp » » te *Malang*.

IN DIENST GETREDEN.

H. VAN BERGEN, onderwijzer ter beschik. der Ind. Regering.
J. C. RIKKERS. » » » » » »
G. LAVELL, » » » » » »
D. GRIVEL, particulier onderwijzer.
W. L. MEGELINK, onderwijzer ter beschik. der Ind. Regering.
J. F. VAN DER BLIJ, » » » » » »
J. F. DEN HOLLANDER, » » » » » »
J. G. L. DÜCKER, » » » » » »
D. G. SIGMOND, » » » » » »
W. F. WEIDE, » » » » » »
J. J. CLEIJPOOL, » » » » » »
H. B. H. HORSKER. » » » » » »
J. VAN DUIJN, » » » » » »
J. J. LOOIJÉ, » » » » » »
J. OOSTENBROEK, » » » » » »
J. H. DE PUIJ, » » » » » »
C. V. DUUREN, » » » » » »
J. C. ELSHOUT, » » » » » »

MET VERLOF NAAR NEDERLAND VERTROKKEN.

B. ANDEWEG, laatstelijk hoofdonderwijzer 1ste school te *Batavia*.

R. S. VEENSTRA, laatstelijk hoofdonderwijzer 3de school te *Batavia*.

C. F. SLOOT, laatstelijk hoofdonderwijzer 2de school te *Batavia*.

G. TER MARSCH, laatstelijk hoofdonderwijzer school te *Meester-Cornelis.*

J. BOUWHUIS, laatstelijk 2de hulponderwijzer 5de school te *Batavia.*

A. I. J. K. BROEKMAN, laatstelijk 2de hulponderwijzer 1ste school te *Makassar.*

AANGESTELD NA TERUGKEER VAN VERLOF.

H. C. A. CORNELIUS, tot hoofdonderwijzer 2de school te *Djokdjokarta.*

N. LASEUR, tot hoofdonderwijzer school te *Japara.*

J. T. WINTERBERG, tot » » » *Bonthain.*

W. A. G. BAKKER, » » » » *Grissee.*

H. L. LE BRUIJN, » hulponderwijzer » » *Koepang.*

B. Kweekelingen.

IN DIENST GETREDEN.

C. R. SCIPIO, W. F. TIEBEN, H. A. M. DE VOGEL, J. REMMERS, Mej. TH. HEINEMANN.

OP VERZOEK EERVOL ONTSLAGEN.

C. R. SCIPIO, laatstelijk kweekeling 2de school te *Batavia.*

J. E. GRIEVE, » » » » *Bezoeki.*

E. R. O'BRIEN, » » » » » *Samarang*

§ VII. Getal, aard, enz. der leerlingen.

De twee staten litt. F en G bevatten de opgaven van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met hen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1871 de openbare en de bijzondere scholen in *Nederlandsch-Indie* bezochten, en de staat litt. H. bevat eene gelijke opgave omtrent de kinderen van al de lagere scholen te zamen.

Het aantal Europesche kinderen bedroeg op ultimo December 1871:

Op de openbare scholen 4298, waarvan 2791 jongens en 1507 meisjes;

Op de bijzondere scholen 2182, waarvan 819 jongens en 1563 meisjes.

Het totaal kinderen op alle scholen is derhalve 6480, waarvan 3610 jongens en 2870 meisjes.

In 1871 nam het getal Europesche kinderen toe:

op de openbare scholen met	254
op de bijzondere met	55
of in het geheel met	309.

De verhouding van het aantal jongens en meisjes van elken leeftijd op de openbare en de bijzondere scholen bleef nagenoeg dezelfde als in het jaar 1870. Alleen was in 1871 het aantal jongens van 13 jaren op de openbare scholen iets grooter dan dat der jongens van 12 jaren. Het verschil is echter niet noemenswaard en oefent geenen invloed uit op de algemeene verhouding.

De gevolgtrekking, zoo als die uit de cijfers van 1870 in het vorig verslag is gemaakt, is derhalve ook op de cijfers van 1871 van toepassing.

De staten litt. I. en K. bevatten voor elke school in het bijzonder verschillende opgaven omtrent het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de openbare en de bijzondere lagere scholen onder ultimo December 1871.

Het aantal kinderen van Inlanders en met hen gelijkgestelden op de openbare scholen bedroeg 346, hetwelk vermeerderd met het getal Europesche leerlingen een totaal geeft van 4621.

Op de openbare scholen werd door 153 onderwijzers (de kweekelingen niet medegerekend), onderwijs gegeven aan 4621 kinderen, d. i. 1 onderwijzer op ruim 30 leerlingen.

In het jaar 1870 was de verhouding dezelfde.

In 1870 was het getal leerlingen van Inlandsche afkomst 80 minder dan in 1871.

De toelating van kinderen van Inlanders en met hen gelijkgestelden op de openbare lagere scholen voor Europeanen heeft tot dusver geen reden gegeven, om een grooten toeloop van zulke leerlingen te vreezen. Alleen is opgemerkt, dat de school te *Madioen* door meer kinderen van Inlanders dan van Europeanen bezocht wordt.

Bij de uitbreiding en verbetering, die het Inlandsch onderwijs ondergaat, wordt verwacht, dat de aanvragen om toelating van Inlanders tot de Europesche scholen eer zullen verminderen dan vermeerderen.

Het getal gratis leerlingen op de openbare scholen bedroeg op ultimo December 1871 2256, of 209 meer dan in het jaar 1870.

De hoogste klasse telde 621, de middelste 1300 en de

laagste klasse 2699 kinderen, terwijl de cijfers in 1870 waren 640, 1236 en 2347. De hoogste klasse is in 1871 derhalve verminderd met 19 en de beide andere klassen zijn vermeerderd met 64 en 352 leerlingen.

Het getal verzuimde schooldagen bedroeg in 1871 140975 (1) of gemiddeld per kind 30, tegen 132483 (2) of gemiddeld 36 per kind in 1870, hetwelk gemiddeld eene vermindering van 6 verzuimde schooldagen per kind aanwijst.

Van de 1857 leerlingen, die de school verlieten, hadden slechts 250 of ruim 1/7 al de vakken doorloopen, terwijl voor het vertrek der anderen verschillende redenen bestonden.

Hetgeen in het vorige verslag hieromtrent gezegd is, is ook thans geheel van toepassing.

Uit staat La. K blijkt, dat op de bijzondere scholen 2182 kinderen, waarvan 819 jongens en 1363 meisjes onderwezen worden door 82 onderwijzers en onderwijzeressen, de kweekelingen niet medegerekend. De verhouding is dus 1 onderwijzer op 26 leerlingen, en iets minder gunstig dan in het jaar 1870, toen er 25 kinderen waren op 1 onderwijzer.

De hoogste klasse telde 571, de middelste 727 en de laagste 884 kinderen. De cijfers van 1870 komen met de vorigen vrij wel overeen. Zij zijn respectievelijk 537, 753 en 837.

---

(1) Van de 2de school te *Batavia* is geene behoorlijke opgaaf ontvangen, zoodat deze school buiten rekening is gelaten.

(2) Van de 4de school te *Batavia* werd geene opgave ontvangen.

§ VIII. Onderwijzers woningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen.

Slechts voor 30 onderwijzers is eene Gouvernements woning beschikbaar. De overigen genieten indemniteit voor huishuur.

De onderwijzers woningen verkeerden over het algemeen in goeden staat, en werden goed onderhouden.

De hoofdonderwijzer te *Banjoewangi*, die tot dusver eene Gouvernements woning in gebruik had, moest haar, wegens hare bouwvalligheid ontruimen en hem werd de bepaalde schadeloosstelling toegelegd.

Omtrent de schoollokalen valt het volgende mede te deelen:

Het gebouw van de 4de openbare school te *Batavia* is, als ondoelmatig afgekeurd en spoedig zou op een beter gelegene plaats een nieuw lokaal worden gebouwd.

Het in aanbouw zijnde lokaal voor de 5de openbare school te *Batavia* was nog niet gereed.

Het schoolgebouw te *Benkoelen* heeft door eene aardbeving zwaar geleden. Een tijdelijk bamboezen lokaal met steenen vloer is aangebouwd.

Voor den opbouw van nieuwe schoollokalen te *Tagal* en *Bandjermasin* waren plannen en begrootingen ingediend.

Daar het huis te *Djokdjokarta*, hetwelk was ingehuurd om als schoolgebouw te worden gebezigd, aan dit doel niet beantwoordde, en de daarstelling van een tijdelijk lokaal, ook wegens de kosten, wenschelijk werd geacht, werden hiervoor door de Regering fondsen toegestaan en is het tijdelijke lokaal reeds in November betrokken kunnen worden.

De gebouwen van de 1ste, 2de en 3de openbare scholen te *Soerabaija* laten veel te wenschen over. Er zijn plannen in overweging om de 1ste en 2de school naar meer geschikte gedeelten der plaats over te brengen, en het lokaal, waarin thans de 2de school gehouden wordt, beter in te rigten en te bestemmen voor de 3de school

Voor de school te *Bezoeki* is een nieuw lokaal ingehuurd, hetwelk aan zijne bestemming voldoet.

De gebouwen, die te *Maros* in het fort tot schoollokaal en onderwijzers woning waren aangewezen, werden gerepareerd en zouden waarschijnlijk in 1872 weder gebruikt kunnen worden.

Te *Bonthain* werd een nieuw schoolgebouw betrokken, hetwelk goed aan zijne bestemming voldoet.

Project en begrooting voor een nieuw schoolgebouw te *Ternate* waren in behandeling.

Te *Ambon* werd een aanvang gemaakt met de oprigting van een nieuw schoolgebouw.

De gebouwen der bijzondere scholen voldeden over het algemeen vrij goed, ofschoon sommigen te wenscheu overlieten.

Schoolmeubelen en leermiddelen waren bijna overal in goeden staat. De leermiddelen werden overeenkomstig de behoefte vrij geregeld aangevraagd en toegestaan; doch over de verzending door de leveranciers zijn nu en dan klagten gerezen.

Op eenige bijzondere scholen is het meubilair in het afgeloopen jaar verbeterd, doch het was nog niet overal in voldoende mate aanwezig.

§ IX Kosten van het openbare lager onderwijs.

De uitgaven ten behoeve van het openbare onderwijs, alsmede de ontvangsten gedurende het jaar 1871 vindt men in den volgenden staat aangetoond.

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN, ten behoeve van het openbaar lager onderwijs gedurende 1871.

JAREN.	UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.	VERSCHIL.	AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.	*Aanmerkingen.*
1871.	Kosten voor onderwijs, leermiddelen en meubilair	*f* 471545.99⁵					
»	Huishuurindemniteit aan onderwijzers	» 99010.—					
»	Nieuwe werken en reparatien aan gebouwen.	» 44248,26⁵					
	Totaal	*f* 614804,26	*f* 112311,84⁵	*f* 502492,41⁵	4621	*f* 108,74	
1870.		» 534885.—	» 108216,—	» 426669,—	4223	» 101,03	

La. F.

STAAT van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1871 de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Bantam	4	2	4	1	3	4	3	2	2	—	—	4	1	2	1	—	2	—	—	1	2	—	22	16	38
Batavia	44	34	56	36	54	51	72	36	60	38	65	34	56	35	61	20	38	7	34	—	23	1	563	289	852
Preanger-Regentschappen	4	—	—	1	5	1	3	1	—	3	1	—	1	1	1	2	—	1	1	—	—	—	16	10	26
Krawang	—	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	—	—	2	1	—	—	—	—	1	—	9	10	19
Cheribon	—	1	4	9	6	2	6	4	6	3	7	6	6	1	3	—	4	—	1	—	—	—	43	26	69
Tagal	5	2	5	8	5	3	4	4	8	8	7	2	7	8	2	3	1	1	2	—	—	—	46	39	85
Pekalongan	1	1	3	2	8	3	4	1	4	3	5	3	6	2	3	3	4	—	3	—	2	—	43	18	61
Samarang	14	4	40	16	41	18	42	21	41	20	40	20	41	6	33	12	23	—	18	—	10	—	343	117	460
Japara	1	2	3	1	5	3	3	4	2	1	2	3	1	7	2	1	5	—	—	1	—	—	24	23	47
Rembang	1	1	5	3	4	1	6	—	3	1	3	2	5	1	1	—	6	—	3	—	12	—	49	9	58
Soerabaija	29	21	33	18	40	23	40	27	38	21	29	16	30	21	29	8	24	1	14	3	2	—	308	159	467
Pasoerocan	9	4	16	11	11	12	15	11	9	8	9	11	12	5	11	2	8	1	7	—	4	1	111	66	177
Probolinggo	9	1	5	4	10	—	8	—	3	2	3	1	3	1	4	—	5	—	5	—	1	—	56	9	65
Bezoeki	2	2	2	1	4	2	1	3	2	1	2	2	1	—	1	1	2	—	3	—	1	—	21	12	33
Banjoewangi	4	3	2	3	1	3	2	6	2	1	1	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	14	18	32
Kediri	2	2	2	1	1	1	6	3	6	3	3	1	4	—	4	—	2	—	—	—	—	—	30	11	41
Madioen	3	2	3	2	6	2	3	1	3	6	7	5	4	—	3	2	3	—	3	—	1	—	39	20	59
Soerakarta	8	3	8	6	13	7	11	10	18	9	19	12	8	5	12	1	10	—	5	—	—	—	112	53	165
Djokdjokarta	8	9	9	9	15	6	17	9	17	15	17	5	12	4	16	2	8	—	11	1	4	—	134	60	194
Kadoe	3	2	2	2	3	2	1	1	4	2	3	3	4	1	3	—	4	—	1	-	—	—	28	13	41
Bagelen	5	7	10	5	11	10	11	8	10	6	2	9	3	1	4	1	2	—	1	—	—	—	59	47	106
Banjoemas	4	—	4	6	10	5	3	2	4	8	4	6	10	3	6	6	6	2	4	4	2	—	57	42	99
Madura	—	1	3	4	4	3	3	3	4	3	—	—	1	2	6	—	1	2	1	—	3	1	26	19	45
Sumatra's Westkust	13	12	19	15	24	17	17	16	17	11	18	9	19	9	17	6	10	—	4	—	2	—	160	95	255
Benkoelen	2	1	1	1	4	2	—	6	1	1	—	1	1	3	2	—	1	—	2	—	—	—	14	15	29
Palembang	1	—	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	—	3	—	2	—	—	—	2	—	19	9	28
Lampongsche Districten	3	—	3	4	3	—	—	—	3	—	1	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	1	15	7	22
Banka	1	1	1	3	2	3	2	3	2	4	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9	16	25
Riouw	2	—	—	1	2	2	3	—	—	1	2	1	3	1	2	—	3	—	1	—	2	—	20	6	26
Wester-Afdeeling van Borneo	6	1	2	—	1	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	10	7	17
Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo	7	13	18	5	11	3	5	4	1	2	4	6	—	3	4	—	—	1	3	1	1	—	44	38	82
Celebes en Onderhoorigheden	18	8	16	13	13	15	14	14	6	13	12	13	6	4	12	2	9	1	2	—	2	—	110	83	193
Menado	4	1	6	4	6	7	7	3	5	3	2	2	4	3	2	2	6	—	3	—	3	—	48	25	73
Ternate	2	2	4	4	12	3	4	1	7	2	10	3	1	4	5	7	2	1	4	—	4	—	55	27	82
Amboina	8	8	8	13	18	7	14	14	12	8	9	13	11	8	12	10	9	—	5	—	6	—	112	81	193
Timor	1	1	5	2	2	2	4	3	2	1	2	1	—	1	2	—	3	1	—	—	1	—	22	12	34
Totaal	228	153	295	218	361	227	337	222	305	213	293	199	263	145	271	95	205	20	141	11	92	4	2791	1507	4298(†)
In 1870	189	127	298	205	381	218	304	211	290	209	272	153	272	136	269	62	190	28	137	9	83	1	2685	1359	4044(*)
Vermeerdering	39	26	—	13	—	9	33	11	15	4	21	46	—	9	2	33	15	—	4	2	9	3	106	148	254
Vermindering	—	—	3	—	20	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—

(†) Het totaal-cijfer der Europesche kinderen is eigenlijk 23 minder dan hier is opgegeven.

Door de plaatselijke schoolcommissien zijn namelijk voor de 4de en 5de scholen te *Batavia* en die te *Meester-Cornelis*, *Buitenzorg*, *Padang-Pandjang* en *Telok-Betong* respectievelijk 1, 2, 1, 14, 2 en 3 Inlanders of vreemde Oosterlingen ten onregte op dezen staat gebragt. Het eigenlijk totaal-cijfer is dus 1406 — 23 = 1383 voor de 1ste afdeeling.

(*) Onder dit cijfer zijn begrepen 87 kinderen van Inlanders, welke abusievelijk onder de Europesche kinderen zijn opgenomen. Het juiste cijfer is 3957.

La. G.

STAAT van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1871 de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië ezochten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	49	47	45	54	48	46	38	64	52	65	59	71	33	76	25	65	31	50	17	35	7	24	404	597	1001
Preanger-Regentschappen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Krawang	—	—	1	—	1	1	1	—	1	—	3	1	1	—	—	1	—	—	2	—	3	—	13	3	16
Cheribon	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tagal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	—	—	1	—	1	4	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	5	—	2	3	15	18
Samarang	19	21	24	32	27	18	19	26	16	28	29	37	17	51	22	34	9	25	13	28	8	30	203	330	533
Japara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rembang	1	3	3	5	2	6	1	5	1	2	—	1	—	4	—	1	—	3	—	8	—	—	8	38	46
Soerabaija	12	36	13	27	19	19	17	33	30	20	25	17	23	37	12	41	8	27	6	13	3	2	168	272	440
Pasoeroean	1	5	2	5	3	2	1	14	—	3	—	3	—	1	—	3	—	3	—	2	—	4	7	45	52
Probolinggo	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	7	7
Bezoeki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoewangi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madioen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	6
Djokdjokarta	—	1	—	4	—	6	—	4	—	3	—	6	—	3	—	2	—	4	—	—	—	—	—	33	33
Kadoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bagelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoemas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madura	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust	—	1	1	1	1	—	—	2	—	1	—	1	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	2	11	13
Benkoelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lampongsche Districten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Riouw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wester-Afdeeling van Borneo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en Onderhoorigheden	4	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1	2	—	—	1	1	1	—	—	—	2	—	11	6	17
Menado	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	86	116	91	130	103	104	78	150	100	124	117	143	74	174	60	150	49	117	38	92	23	63	819	1363	2182
In 1870	92	102	90	117	63	165	83	140	77	140	82	159	70	155	50	115	61	118	35	81	43	89	746	1381	2127
Vermeerdering	—	14	1	13	40	—	—	10	23	—	35	—	4	19	10	35	—	—	3	11	—	—	73	—	55
Vermindering	6	—	—	—	—	61	5	—	—	15	—	16	—	—	—	—	12	1	—	—	20	26	—	18	—

La. H.

STAAT van ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1871 de openbare en bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Bantam	4	2	4	1	3	4	3	2	2	—		4	1	2	1	—	2	—	—	1	2	—	22	16	38
Batavia	93	81	101	90	102	97	110	97	112	103	124	105	89	111	86	85	69	57	51	35	30	25	967	886	1853
Preanger-Regentschappen	4	—	—	1	5	1	3	1	—	3	1	—	1	1	1	2	—	1	1	—	—	—	16	10	26
Krawang	—	1	2	2	2	2	2	2	3	2	4	2	1	—	2	2	—	—	2	—	4	—	22	13	35
Cheribon	—	1	4	9	6	2	6	4	6	3	7	6	6	1	3	—	4	—	1	—	—	—	43	26	69
Tagal	5	2	5	8	5	3	4	4	8	8	7	2	7	8	2	3	1	1	2	—	—	—	46	39	85
Pekalongan	1	1	4	2	9	7	5	2	4	3	5	4	6	3	3	3	4	1	3	5	2	2	46	33	79
Samarang	33	25	64	48	68	36	61	47	57	48	69	57	58	57	55	46	32	25	31	28	18	30	546	447	993
Japara	1	2	3	1	5	3	3	4	2	1	2	3	1	7	2	1	5	—	—	1	—	—	24	23	47
Rembang	2	4	8	8	6	7	7	5	4	3	3	3	5	5	1	1	6	3	3	8	12	—	57	47	104
Soerabaija	41	57	46	45	59	42	57	60	68	41	54	33	53	58	41	49	32	28	20	16	5	2	476	431	907
Pasoerocan	10	9	18	16	14	14	16	25	9	11	9	14	12	6	11	5	8	4	7	2	4	5	118	111	229
Probolinggo	9	1	5	4	10	1	8	—	3	3	3	3	3	1	4	1	5	1	5	1	1	—	56	16	72
Bezoeki	2	2	2	1	4	2	1	3	2	1	2	2	1	—	1	1	2	—	3	—	1	—	21	12	33
Banjoewangi	4	3	2	3	1	3	2	6	2	1	1	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	14	18	32
Kediri	2	2	2	1	1	1	6	3	6	3	3	1	4	—	4	—	2	—	—	—	—	—	30	11	41
Madioen	3	2	3	2	6	2	3	1	3	6	7	5	4	-	3	2	3	—	3	—	1	—	39	20	59
Soerakarta	8	4	8	7	13	7	11	11	18	10	19	13	8	5	12	1	10	—	5	—	—	1	112	59	171
Djokdjokarta	8	10	9	13	15	12	17	13	17	18	17	11	12	7	16	4	8	4	11	1	4	—	134	93	227
Kadoe	3	2	2	2	3	2	1	1	4	2	3	3	4	1	3	—	4	—	1	—	—	—	28	13	41
Bageien	5	7	10	5	11	10	11	8	10	6	2	9	3	1	4	1	2	—	1	—	—	—	59	47	106
Banjoemas	4	—	4	6	10	5	3	2	4	8	4	6	10	3	6	6	6	2	4	4	2	—	57	42	99
Madura	—	1	3	4	4	3	3	3	4	3	—	—	1	2	6	—	1	2	1	—	3	1	26	19	45
Sumatra's Westkust	13	13	20	16	25	17	17	18	17	12	18	10	19	10	17	7	10	3	4	—	2	—	162	106	268
Benkoelen	2	1	1	1	4	2	—	6	1	1	—	1	1	3	2	—	1	—	2	—	—	—	14	15	29
Palembang	1	—	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	—	3	—	2	—	—	—	2	—	19	9	28
Lampongsche Districten	3	—	3	4	3	—	—	—	3	—	1	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	1	15	7	22
Banka	1	1	1	3	2	3	2	3	2	4	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9	16	25
Riouw	2	—	—	1	2	2	3	—	—	1	2	1	3	1	2	—	3	—	1	—	2	—	20	6	26
Wester-Afdeeling van Borneo	6	1	2	—	1	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	10	7	17
Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo	7	13	8	5	11	3	5	4	1	2	4	6	—	3	4	—	—	1	3	1	1	—	44	38	82
Celebes en Onderhoorigheden	22	9	17	14	14	16	14	14	6	13	13	15	6	4	13	3	10	1	2	—	4	—	121	89	210
Menado	4	1	6	4	6	7	7	3	5	3	2	2	4	3	2	2	6	—	3	—	3	—	48	25	73
Ternate	2	2	4	4	12	3	4	1	7	2	10	3	1	4	5	7	2	1	4	—	4	—	55	27	82
Amboina	8	8	8	13	18	7	14	14	12	8	9	13	11	8	12	10	9	—	5	—	6	—	112	81	193
Timor	1	1	5	2	2	2	4	3	2	1	2	1	—	1	2	—	3	1	—	—	1	—	22	12	34
Totaal	314	269	386	348	464	331	415	372	405	337	410	342	337	319	331	245	254	137	179	103	115	67	3610	2870	6480
In 1870	281	229	388	322	444	383	387	351	367	349	354	312	342	291	319	177	251	146	172	90	126	90	3431	2740	6171(*)
Vermeerdering	33	40	—	26	20	—	28	21	38	—	56	30	—	28	12	68	3	—	7	13	—	—	179	130	309
Vermindering	—	—	2	—	—	52	—	—	—	12	—	—	5	—	—	—	—	9	—	—	11	23	—	—	—

(*) Onder dit cijfer zijn begrepen 87 kinderen van Inlanders, welke absoluutelijk onder de Europesche kinderen op de openbare scholen zijn opgenomen. Het juiste cijfer is 6085.

La. I.

STAAT van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1871.

SCHOLEN.	Aantal: Hoofd- of waarnemende Hoofdonderwijzers.	Aantal: Hulponderwijzers.	Aantal: Kweekelingen.	Getal leerlingen onder: ultimo December 1870.	Getal leerlingen onder ultimo December 1871: Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Waaronder: Inlanders en vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de: laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal verzuimde schooldagen in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Getal leerlingen die de school verlieten: na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	*AANMERKINGEN.*
1e Inspectie-Afdeeling.																	
Serang	1	—	—	36	26	15	41	3	19	23	14	4	1308	32	1	14	
Batavia, 1e school	1	2	—	115	87	35	122	—	3	74	37	11	749	6	4	80	
» 2e »	1	4	1	243	180	65	245	17	106	124	86	35	(1)	—	25	57	
» 3e »	1	3	1	176	105	77	182	2	119	104	49	29	4654	26	12	80	
» 4e »	1	2	—	63	40	29	69	1	48	32	24	13	2683	40	—	26	
» 5e »	1	2	—	74	51	28	79	2	58	35	32	12	5000	65	9	18	
Meester-Cornelis	1	1	—	62	34	19	53	1	35	34(2)	13	6	312	6	5	34	
Buitenzorg	1	3	1	104	82	39	121	14	60	41	51	29	1624	13	3	40	
Poerwakarta	1	—	—	22	9	10	19		13	9	6	4	600	31	1	7	
Bandong	1	—	1	27	21	10	31	5	10	17	8	6	653	21	—	8	
Cheribon	1	1	—	68	44	26	70	1	34	36	23	11	2863	42	1	33	
Padang, 1e school	1	1	—	41	35	16	51	—	1	24	11	16	1041	21	4	9	
» 2e »	1	2	2	115	78	47	125	2	104	51	49	25	4835	39	3	33	
Padang-Pandjang	1	1	—	43	25	14	39	2	21	25	9	5	1025	26	1	26	
Fort de Koek	1	—	1	27	25	17	42	—	26	23	16	3	643	16	—	9	
Benkoelen	1	—	—	26	16	15	31	2	26	19	12	—	723	24	—	9	
Palembang	1	—	—	24	19	9	28	—	8	13	6	9	419	15	—	6	
Muntok	1	—	—	20	15	16	31	6	3	17	14	—	310	10	—	10	
Riouw	1	—	—	24	20	6	26	—	11	13	9	4	340	30	—	4	
Pontianak	1	—	—	23	11	7	18	1	10	10	5	3	254	14	—	8	
Telok-Betong	1	—	—	(3)	15	7	22	3	2	12	6	4	210	10	—	4	
Totaal	21	22	7	1333	938	507	1445	62	717	736	480	229	30246	21	69	515	
2e Inspectie-Afdeeling.																	
Samarang, 1e school	1	1	—	37	28	4	32	2	2	9	16	7	987	31	3	27	
» 2e »	1	3	1	180	117	59	176	10	80	128	29	19	12238	69	26	75	
» 3e »	1	3	1	147	121	33	154	—	113	96	37	21	9973	64	16	45	
Salatiga	1	1	1	58	57	14	71	5	30	52	14	5	2199	29	4	37	
Ambarawa	1	1	—	36	38	7	45	1	42	28	14	3	2408	53	—	32	
Patti	1	—	—	25	17	13	30	1	12	17	6	7	819	27	1	6	
Japara	1	—	—	20	8	10	18	—	18	13	5	—	459	25	—	26	
Rembang	1	—	—	27	35	2	37	4	22	19	15	3	230	6	—	4	
Toeban	1	—	—	21	26	7	33	8	7	23	1	9	1594	52	1	9	
Kediri	1	1	—	31	36	10	46	5	25	23	14	9	567	11	—	27	
Madioen	1	1	—	39	41	8	49	26	11	24	18	7	2172	44	—	12	
Ngawi	1	1	—	46	34	12	46	10	22	33	10	3	1337	29	—	15	
Soerakarta, 1e school	1	1	—	74	63	25	88	7	5	53	22	13	2616	33	14	39	
» 2e »	1	2	—	86	57	28	85	1	70	58	21	6	4291	48	3	37	
Djokdjokarta, 1e »	1	1	—	48	24	7	31	3	—	21	7	3	1304	34	17	20	
» 2e »	1	3	—	129	115	53	168	2	141	106	43	19	5474	39	4	45	
Magelang	1	1	—	12	29	13	42	1	15	22	16	4	367	12	—	2	
Poerworedjo	1	2	—	95	71	33	104	22	66	71	28	5	5584	54	—	35	
Wonosobo	1	—	—	31	14	14	28	4	7	13	7	8	1185	42	—	14	
Banjoemas	1	1	—	32	21	12	33	—	7	16	10	7	544	16	4	8	
Poerbolingo	1	1	—	32	21	10	31	1	13	18	6	7	600	19	1	5	
Tjilatjap	1	1	—	34	16	20	36	—	21	14	13	9	1583	44	7	5	
Tegal	1	1	—	75	54	39	93	8	50	64	12	17	3710	40	3	18	
Pekalongan	1	2	—	64	43	18	61	—	39	26	19	16	3180	49	—	14	
Bandjermasin	1	2	—	71	47	38	85	3	66	52	22	11	2059	26	6	25	
Totaal	25	30	3	1450	1133	489	1622	124	884	999	405	218	67480	42	110	582	
3e Inspectie-Afdeeling.																	

(1) Geen behoorlijke opgaaf ontvangen; thans niet meer te redresseren.

(2) Het onevenredig groot getal leerlingen in de laagste klasse van deze en verscheiden andere scholen is daaraan toe te schrijven, dat de overgangen naar de middelste klasse op het einde des jaars niet in aanmerking zijn genomen, hetgeen voor andere scholen wel schijnt gedaan te zijn.

(3) De school is 1 Augustus 1871 geopend.

Samarang, 1e school	1	1	—	37	28	4	32	2	2	9	16	7	987	31	3	27
» 2e »	1	3	1	180	117	59	176	10	80	128	29	19	12238	69	26	75
» 3e »	1	3	1	147	121	33	154	—	113	96	37	21	9973	64	16	45
Salatiga	1	1	1	58	57	14	71	5	30	52	14	5	2199	29	4	37
Ambarawa	1	1	—	36	38	7	45	1	42	28	14	3	2408	53	—	32
Patti	1	—	—	25	17	13	30	1	12	17	6	7	819	27	1	6
Japara	1	—	—	20	8	10	18	—	18	13	5	—	459	25	—	26
Rembang	1	—	—	27	35	2	37	4	22	19	15	3	230	6	—	4
Tocban	1	—	—	21	26	7	33	8	7	23	1	9	1594	52	1	9
Kediri	1	1	—	31	36	10	46	5	25	23	14	9	567	11	—	27
Madioen	1	1	—	39	41	8	49	26	11	24	18	7	2172	44	—	12
Ngawi	1	1	—	46	34	12	46	10	22	33	10	3	1337	29	—	15
Soerakarta, 1e school	1	1	—	74	63	25	88	7	5	53	22	13	2616	33	14	39
» 2e »	1	2	—	86	57	28	85	1	70	58	21	6	4291	48	3	37
Djokdjokarta, 1e »	1	1	—	48	24	7	31	3	—	21	7	3	1304	34	17	20
» 2e »	1	3	—	129	115	53	168	2	141	106	43	19	5474	39	4	45
Magelang	1	1	—	12	29	13	42	1	15	22	16	4	367	12	—	2
Poerworedjo	1	2	—	95	71	33	104	22	66	71	28	5	5584	54	—	35
Wonosobo	1	—	—	31	14	14	28	4	7	13	7	8	1185	42	—	14
Banjoemas	1	1	—	32	21	12	33	—	7	16	10	7	544	16	4	8
Poerbolingo	1	1	—	32	21	10	31	1	13	18	6	7	600	19	1	5
Tjilatjap	1	1	—	34	16	20	36	—	21	14	13	9	1583	44	7	5
Tegal	1	1	—	75	54	39	93	8	50	64	12	17	3710	40	3	18
Pekalongan	1	2	—	64	43	18	61	—	39	26	19	16	3180	49	—	14
Bandjermasin	1	2	—	71	47	38	85	3	66	52	22	11	2059	26	6	25
Totaal	25	30	3	1450	1133	489	1622	124	884	999	405	218	67480	42	110	582

3e Inspectie-Afdeeling.

Soerabaija, 1e school	1	2	1	77	62	12	74	5	—	47	21	6	2446	33	9	78
» 2e »	1	3	—	130	69	55	124	—	84	70	33	21	4960	38	5	84
» 3e »	1	2	—	83	57	21	78	1	61	53	19	6	3310	38	1	44
» 4e »	1	1	—	40	28	15	43	—	20	20	15	8	687	16	1	8
» 5e »	1	1	—	52	50	24	74	1	27	53	18	3	1106	18	2	28
Grissee	1	1	—	39	30	18	48	1	—	26	16	6	898	21	3	8
Modjokerto	1	1	—	30	24	14	38	4	14	26	10	2	738	22	—	8
Pasoeroean	1	3	—	131	86	44	130	8	49	79	25	26	2330	18	6	35
Malang	1	1	—	57	44	22	66	11	27	34	28	4	1773	25	2	19
Probolinggo	1	2	—	63	64	9	73	8	32	55	15	3	2125	30	—	24
Bezocki	1	1	—	39	28	12	40	7	14	32	2	6	804	20	8	14
Banjoewangi	1	1	—	28	16	18	34	2	18	28	5	1	1346	40	2	4
Pamakassan	1	—	—	18	9	7	16	—	4	6	8	2	130	8	—	6
Sumanap	1	—	—	35	17	12	29	—	21	21	6	2	765	26	2	10
Makassar, 1e school	1	1	—	49	42	19	61	10	3	37	14	10	783	13	4	15
» 2e »	1	2	—	103	52	37	89	6	51	57	24	8	2772	31	2	41
Maros	1	—	—	17	17	9	26	6	13	21	4	1	565	26	4	7
Bonthain	1	1	—	46	25	18	43	4	30	20	19	4	996	23	1	14
Menado	1	2	—	95	77	29	106	33	28	61	29	16	3374	32	4	8
Amboina	1	2	2	140	91	66	157	24	69	96	36	25	5406	34	4	23
Neira (Banda)	1	2	—	77	53	27	80	20	29	51	29	—	2116	26	10	12
Ternate	1	2	—	56	59	27	86	4	50	50	22	14	2865	33	1	12
Koepang	1	1	—	35	27	12	39	5	11	21	18	—	954	25	—	8
Totaal	23	32	3	1440	1027	527	1554	160	655	964	415	174	43249	27	71	510

Recapitulatie.

1e Inspectie-Afdeeling	21	22	7	1333	938	507	1445	62	717	736	480	229	30246	21	69	515
2e » »	25	30	3	1450	1133	489	1622	124	884	999	405	218	67480	42	110	582
3e » »	23	32	3	1440	1027	527	1554	160	655	964	415	174	43249	27	71	510
Totaal	69	84	13	4223	3098	1523	4621	346	2256	2699	1300	621	140975	30	250	1607
In 1870	68	71	16	4223	2856	1367	4223	266	2047	2347	1236	640	152483	36	231	1665
Vermeerdering	1	13	—	—	242	156	398	80	209	352	64	—	—	—	19	—
Vermindering		—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	6	—	58

La. K.

STAAT van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de bijzondere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1871.

SCHOLEN.		Hoofd- of waarnemend Hoofd-onderwijzer.	Hoofd- of waarnemende Hoofd-onderwijzeres.	Hulponderwijzer.	Hulponderwijzeres.	Kweekelingen.		Getal leerlingen onder				Getal leerlingen in de			Totaal verzuimde schooldagen in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Getal leerlingen, die in den loop van het jaar de school verlieten.		*AANMERKINGEN.*
Waar.	Van wien.					Mannelijke.	Vrouwelijke.	ultimo December 1870.	ultimo December 1871. Jongens.	Meisjes.	Totaal.	laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.			na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende andere redenen.	
1e Inspectie-Afdeeling.																			
Batavia	R. J. L. Weijhenke	1	—	2	—	—	—	134	126	12	138	61	42	35	1364	10	16	24	[*] Aan deze school is nog een armen school verbonden.
»	C. J. Kok	1	—	5	—	1	—	79	145	—	145	38	53	54	3189	26	29	20	
»	Mej. Vrancken [*]	—	1	—	5	—	—	183	20	176	196	87	83	26	2532	13	2	59	
»	» Stoffels	—	1	—	5	—	—	—	—	95	95	36	39	20	850	9	3	19	
»	» van der Plaats	—	1	—	3	—	—	66	3	66	69	19	25	25	—	—	—	—	
»	Mevr. Vanger	—	1	—	—	—	1	40	6	31	37	9	11	17	—	—	—	3	
»	» Taats	—	1	—	1	—	—	—	—	33	33	12	12	9	289	9	1	7	
»	» Benier	—	1	1	—	—	—	29	11	19	30	12	9	9	—	—	—	—	
»	Mej. Gerlings	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	» Harthoorn	—	1	—	—	—	1	—	2	18	20	6	3	11	20	1	—	—	
»	» Kriesfeld	—	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	» Teffer	—	1	—	—	—	—	14	7	12	19	10	2	7	—	—	—	3	
»	Prapattan Weeshuis	1	—	1	—	—	1	84	38	38	76	25	16	35	—	—	19	1	
»	Christ. Ambachtschool	1	—	—	—	—	1	33	18	17	35	11	18	6	—	—	5	—	
»	Armeniaansche school	1	—	—	—	—	—	20	4	3	7	2	3	2	—	—	—	13	
Meester-Cornelis	Mej. Begeman	—	1	—	2	—	1	76	6	68	74	17	46	11	—	—	4	30	
» »	Rehobothasyl	[**]	—	—	—	—	—	18	18	9	27	8	9	10	—	—	—	6	[**] Aan deze school wordt onderwijs gegeven krachtens art. 6 *c* van Staatsblad 1868 no. 81.
Tenger-Agong [Krawang]	D. van Ham	1	—	—	—	—	—	21	13	3	16	6	5	5	—	—	—	5	
Padang	Mej. van Haastert	—	1	—	—	—	—	13	2	11	13	4	6	3	—	—	—	—	
	Totaal	6	10	9	16	1	5	926	419	611	1030	363	382	285	—	—	79	190	
2e Inspectie-Afdeeling.																			
Samarang	Protest. Weeshuis	1	—	2	—	—	—	138	50	85	135	81	31	23	2917	21	19	—	
»	R. K. »	1	1	—	1	1	—	197	54	135	189	54	75	60	893	4	15	2	
»	Vrijmetselaars Loge	1	—	2	—	—	—	44	69	—	69	38	21	10	570	9	5	12	
»	A. Collings	1	—	—	—	—	—	34	11	17	28	17	8	3	322	11	—	13	
»	H. F. Aukes	—	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	Mej. Toewater	—	1	—	—	—	—	26	1	19	20	11	6	3	408	20	—	25	
»	Mevr. Jacobs	—	—	1	—	—	—	32	7	20	27	13	6	8	1343	50	—	34	
»	» van Zee	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	Mej. Schmitz	—	1	—	—	—	—	—	—	32	32	7	12	13	40	1	—	—	
Salatiga	Mevr. Mispelblom Beijer	—	1	—	1	—	—	—	—	11	11	5	—	6	—	—	—	—	
»	» A. du Pré	—	1	1	—	—	—	18	4	6	10	7	2	1	—	—	—	9	
«	J. C. Voorneman	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ambarawa	Mevr. W. du Pré	—	1	1	—	—	—	18	7	5	12	7	3	2	—	—	—	14	
Pekalongan	» van Geuns	—	1	—	1	—	—	19	3	15	18	3	5	10	72	4	—	—	
Djokdjokarta	Mej. Reijman	—	1	—	1	—	—	25	—	33	33	21	8	4	100	3	—	11	
Soerakarta	» Hoen	—	1	—	1	—	—	—	—	6	6	3	3	—	—	—	—	2	
Boijolali	Mevr. Mispelblom Beijer	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rembang,	Mevr. Catenius	—	1	—	—	—	1	21	2	27	29	10	7	12	145	5	—	8	
»	» Maurenbrecher	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	Mej. Abbink	—	1	—	—	—	—	21	6	11	17	5	5	7	366	21	—	4	
Magelang	D. Gerth van Wijk	—	—	—	—	—	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Totaal	4	11	7	5	1	1	725	214	422	636	282	192	162	—	—	39	134	
3e Inspectie-Afdeeling.																			
Soerabaija	W. P. Cranen	1	—	3	—	—	—	84	132	—	132	52	31	49	210	15	6	32	
»	J. G. Heuveldop	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	Mej. Philipsen	—	1	—	3	—	—	175	—	190	190	100	60	30	1445	8	—	35	
»	Mevr. Gersom	—	1	—	—	—	1	79	29	66	95	29	38	28	760	8	4	26	

»	» Stoffels	—	1	—	5	—	—	—	—	95	95	36	39	20	850	9	3	19
»	» van der Plaats..	—	1	—	3	—	—	66	3	66	69	19	25	25	—	—	—	—
»	Mevr. Vanger	—	1	—	—	—	1	40	6	31	37	9	11	17	—	—	—	3
»	» Taats	—	1	—	1	—	—	—	—	33	33	12	12	9	289	9	1	7
»	» Benier	—	1	1	—	—	—	29	11	19	30	12	9	9	—	—	—	—
»	Mej. Gerlings	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	» Harthoorn	—	1	—	—	—	1	—	2	18	20	6	3	11	20	1	—	—
»	» Kriesfeld	—	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	» Teffer	—	1	—	—	—	—	14	7	12	19	10	2	7	—	—	—	3
»	Prapattan Weeshuis..	1	—	1	—	—	1	84	38	38	76	25	16	35	—	—	19	1
»	Christ. Ambachtschool.	1	—	—	—	—	1	33	18	17	35	11	18	6	—	—	5	—
»	Armeniaansche school.	1	—	—	—	—	—	20	4	3	7	2	3	2	—	—	—	13
Meester-Cornelis	Mej. Begeman	—	1	—	2	—	1	76	6	68	74	17	46	11	—	—	4	30
» »	Rehobothasyl	[**]	—	—	—	—	—	18	18	9	27	8	9	10	—	—	—	6
Tenger-Agong [Krawang]	D. van Ham	1	—	—	—	—	—	21	13	3	16	6	5	5	—	—	—	5
Padang	Mej. van Haastert...	—	1	—	—	—	—	13	2	11	13	4	6	3	—	—	—	—
	Totaal	6	10	9	16	1	5	926	419	611	1030	363	382	285	—	—	79	190

[**] Aan deze school wordt onderwijs gegeven krachtens art. 6 *c* van Staatsblad 1868 no. 81.

2e Inspectie-Afdeeling.

Samarang	Protest. Weeshuis ...	1	—	2	—	—	—	138	50	85	135	81	31	23	2917	21	19	—
»	R. K. » ...	1	1	—	1	1	—	197	54	135	189	54	75	60	893	4	15	2
»	Vrijmetselaars Loge..	1	—	2	—	—	—	44	69	—	69	38	21	10	570	9	5	12
»	A. Collings	1	—	—	—	—	—	34	11	17	28	17	8	3	322	11	—	13
»	H. F. Aukes	—	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Mej. Toewater	—	1	—	—	—	—	26	1	19	20	11	6	3	408	20	—	25
»	Mevr. Jacobs	—	—	1	—	—	—	32	7	20	27	13	6	8	1343	50	—	34
»	» van Zee	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Mej. Schmitz	—	1	—	—	—	—	—	—	32	32	7	12	13	40	1	—	—
Salatiga	Mevr. Mispelblom Beijer	—	1	—	1	—	—	—	—	11	11	5	—	6	—	—	—	—
»	» A. du Pré	—	1	1	—	—	—	18	4	6	10	7	2	1	—	—	—	9
«	J. C. Voorneman	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ambarawa	Mevr. W. du Pré ...	—	1	1	—	—	—	18	7	5	12	7	3	2	—	—	—	14
Pekalongan	» van Geuns	—	1	—	1	—	—	19	3	15	18	3	5	10	72	4	—	—
Djokdjokarta	Mej. Reijman	—	1	—	1	—	—	25	—	33	33	21	8	4	100	3	—	11
Soerakarta	» Hoen	—	1	—	1	—	—	—	—	6	6	3	3	—	—	—	—	2
Boijolali	Mevr. Mispelblom Beijer	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rembang, ...	Mevr. Catenius	—	1	—	—	—	1	21	2	27	29	10	7	12	145	5	—	8
»	» Maurenbrecher..	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Mej. Abbink	—	1	—	—	—	—	21	6	11	17	5	5	7	366	21	—	4
Magelang	D. Gerth van Wijk...	—	—	—	—	—	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	4	11	7	5	1	1	725	214	422	636	282	192	162	—	—	39	134

3e Inspectie-Afdeeling.

Soerabaija	W. P. Cranen	1	—	3	—	—	—	84	132	—	132	52	31	49	210	15	6	32
»	J. G. Heuveldop	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Mej. Philipsen	—	1	—	3	—	—	175	—	190	190	100	60	30	1445	8	—	35
»	Mevr. Gersom	—	1	—	—	—	1	79	29	66	95	29	38	28	760	8	4	26
»	» Langeveld	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	Mej. van Meeverden..	—	1	—	—	—	—	5	4	9	13	6	3	4	150	10	—	2
Modjokerto	Mevr. Krol	—	1	—	—	—	—	8	3	8	11	7	4	—	—	—	—	6
Pasoeroean	» Wijsman	—	1	—	—	—	—	41	7	45	52	31	11	10	208	4	5	10
Probolinggo	M. Valk, Lzn.	1	—	—	—	—	—	—	—	7	7	4	3	—	241	34	—	3
Bima	A. Weber	1	—	—	—	—	—	17	11	5	16	10	3	3	108	7	—	3
	Totaal	3	5	3	3	—	1	476	186	330	516	239	153	124	—	—	—	117

Recapitulatie.

1e Inspectie-Afdeeling		6	10	9	16	1	5	926	419	611	1030	363	382	285	—	—	79	190
2e » »		4	11	7	5	1	1	725	214	422	636	282	192	162	—	—	39	134
3e » »		3	5	3	3	—	1	476	186	330	516	239	153	124	—	—	—	117
	Totaal	13	26	19	24	2	7	2127	819	1363	2182	884	727	571	—	—	118	441
	In 1870	17	25	15	28	4	16	2127	746	1381	2127	837	753	537	—	—	—	—
Vermeerdering		—	1	4	—	—	—	—	73	—	45	47	—	34	—	—	—	—
Vermindering		4	—	—	4	2	9	—	—	18	—	—	26	—	—	—	—	—